

NAISPAPPIEN VAHVUUDET JA HAASTEET SUOMALAISESSA SOTILASMAAILMASSA

*”On eri asia olla sotilas ja nainen ja on eri asia olla pappi ja
nainen ja sit on vielä kolmas asia olla sotilaspappi ja
nainen”¹*

Uskontotieteen Pro gradu – tutkielma
Teologinen tiedekunta
Helsingin yliopisto
Mira Paunikallio
Tammikuu 2015

---

¹ Minna, 4.

HELSINGIN YLIOPISTO – HELSINGFORS UNIVERSITET

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion Teologinen tiedekunta		Laitos – Institution Uskontotiede	
Tekijä – Författare Mira Paunikallio			
Työn nimi – Arbetets titel Naispappien vahvuudet ja haasteet suomalaisessa sotilasmaailmassa			
Oppiaine – Läroämne Uskontotiede			
Työn laji – Arbetets art Pro gradu -tutkielma	Aika – Datum 1.9.2015	Sivumäärä – Sidoantal 66	
Tiivistelmä – Referat <p>Tutkielma tarkastelee naissotilaspappien kokemuksia työstään Suomen puolustusvoimien palveluksessa. Ensimmäiset naispapiit vihittiin virkaan 1988, ensimmäiset naiset aloittivat varusmiespalvelukseen rinnastettavan vapaaehtoisen asepalveluksen vuonna 1995 ja ensimmäinen naispuolinen sotilaspappi astui virkaansa 2007. Sotilaspastorin virassa nainen kohtaa kaksi erityistä haastetta toimiessaan kahdessa perinteisen käsityksen mukaan miehille miellettyssä roolissa, pappina ja sotilaana. Sotilaspapistosta, naispappeudesta sekä naisten sopeutumisesta sotilasmaailmaan Suomessa on tehty tutkimuksia. Sen sijaan tilanteesta, jossa nämä kolme yhdistyvät, ei toistaiseksi ole julkaistua tutkimusta. Tästä syystä aihe on erittäin ajankohtainen uskontotieteen tutkimuskentällä.</p> <p>Tutkimuksen tarkoitus on selvittää, miten näiden kolmen aspektin yhdistyminen näkyy naissotilaspappien työssä. Aihepiirin ollessa itselleni tuttu kandidaatintutkielman ja oman varusmiespalvelukseni kautta, lähestyin aihetta kirjallisuuden tutkimuksen lisäksi haastattelemalla neljää sotilaspastorina toiminutta tai toimivaa naista. Ainoastaan yhtä tehtävässä vuoteen 2014 mennessä ollutta/olevaa naispappia ei saatu tutkimukseen tavoitettua. Haastattelut tehtiin maaliskuis, huhtikuun ja toukokuun 2014. Haastattelut suoritettiin reflektiivisenä haastatteluna, joissa oli valmis kysymysrunko, jonka mukaan edetä. Kuitenkin runko jätti vapauden suunnata haastatteluja saatujen vastausten perusteella. Haastattelumetodissa otettiin huomioon reflektiivisen haastattelun ohella myös sielunhoidollisen keskustelun keinot haastattelussa, koska aihe on omalla tavallaan arkaluontoinen, etenkin huomioiden virassa olleiden/olevien naispappien vähäisen määrän.</p> <p>Tutkielman tulosten mukaan naissotilaspappien työssä näkyy jonkin verran se, että sekä naiseen pappina että naiseen sotilaana varauksellisesti tai kielteisesti suhtautuvia ihmisiä löytyy myös puolustusvoimista. Kuitenkin pääsääntöisesti naispapiit ovat kohdanneet neutraalia tai positiivista suhtautumista työtään kohtaan puolustusvoimissa. Tehtyjen haastatteluiden perusteella naispapeilla on myös erityisiä vahvuuksia sotilaspappina toimimiseen, kun taas työn haasteet koskivat pääasiassa vanhoillisemmin ajattelevien ihmisten suhtautumista, eikä niinkään itsessään työhön liittyviä haasteita. Itsessään työhön liittyvät haasteet ovat sellaisia, jotka vähentynevät ajan myötä, kun taas naispappien vahvuudet sotilaspapin työssä ovat selvästi havaittavat.</p>			
Avainsanat – Nyckelord Naispappeus, sotilaspapisto, naissotilas, naissotilaspappi			
Säilytyspaikka – Förvaringställe Helsingin yliopiston kirjasto, Keskustakampanuksen kirjasto, Teologia			
Muuta tietoa			

SISÄLLYSLUETTELO:

1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen lähtökohdat	1
1.2 Aiemman tutkimuksen ja kirjallisuuden esittely	3
1.3 Tutkimuskysymykset	5
2 AINEISTO JA METODI	6
2.1 Aineiston esittely	6
2.2 Metodin esittely	7
2.2.1 Haastattelu metodina	7
2.2.2 Sielunhoidollisen keskustelun keinot haastattelussa	12
3 TAUSTAT	15
3.1 Sotilaspapiston historia ja työnkuva	15
3.1.1 Sotilaspapiston historia sekä maanpuolustuksen oikeutus ja arvopohja	15
3.1.2 Sotilaspastoreiden työnkuva rauhan aikana	19
3.2 Naisten kivinen tie pappisvirkaan	24
3.2.1 Mitkä ovat teologinaisten työmahdollisuudet?	24
3.2.2 Naispappeuden käsittely kirkolliskokouksissa	27
3.3 Naiset ja maanpuolustus	31
4 AINEISTON ANALYYSI	35
4.1 Onko sotilaspappi oman itsensä kirkkoherra?	35
4.2 Naispappi äiti/sisarhahmona	45
4.3 Sotilas, pappi ja nainen – ristiriita?	47
4.4 Sukupolvien väliset erot suhtautumisessa; uusi suvaitsevaisuuden sukupolvi	49
4.5 ”Onko naisiakin sotilaspappina?”	52

5 YHTEENVETO JA REFLEKTOINTI	54
5.1 Yhteenveto	54
5.2 Reflektointi ja kysymykset jatkotutkimukselle	57
6 VERTAILU MUIHIN TUTKIMUKSIIN JA NIIDEN TULOKSIIN	58
7 TUTKIMUKSEN RAJOITUKSET	61
8 TUTKIMUKSEN TARJOAMA HYÖTY	62
LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	63
Lähteet	63
Kirjallisuus	64

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Tutkimus selvittää suomalaisten naissotilaspastoreiden² kokemuksia työstään. Naissotilaspastorit kohtaavat työssään kaksi erityistä haastetta ollessaan virassaan kahdessa perinteisesti miehille miellettyssä roolissa, sotilaana ja pappina. Tutkimuksen tarkoitus on selvittää, onko tämä lähtökohta näkynyt heidän työssään ja millaisia kokemuksia heillä on papin työstä puolustusvoimissa.

Tutkimus on rajattu koskemaan vain naissotilaspappeja, koska katsoin sen olevan erityisen tarkoituksenmukainen rajausvaihtoehto Pro gradun laajuiseen tutkimukseen. Esimerkiksi naispuolisten varusmiespappien³ ottaminen mukaan tutkimukseen, olisi muuttanut tutkimuksen laatua (reflektiivinen haastattelu ei olisi toiminut niin suurelle joukolle tämän laajuisessa työssä) ja tutkimustuloksia ei olisi saatu työelämästä. Vasta aikuistumisen kynnyksellä olevia varusmiehiä ei voi verrata aikuisiin, koulutettuihin pappeihin, tai tämä olisi mielestäni muuttanut liikaa tutkimuksen suuntaa.

Koska sotilaspapistoa on tutkittu laajasti vuosien varrella, tämä tutkimus paneutuu uuteen ja tuoreeseen aiheeseen, naispuolisiin sotilaspappeihin. Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite huomioon ottaen rajaus on mielestäni perusteltu ja tarkoituksenmukainen. Koska tutkimus on haastattelemalla koottavaan aineistoon perustuva, ei tutkimuksen taustalla ole mitään erillistä teoriaa, johon se tukeutuisi ja joka pyrittäisiin tutkimuksella vahvistamaan tai hylkäämään, vaan tutkimus tuottaa uniikkia tietoa. Aihe on ajankohtainen ja yhteiskunnallisesti merkittävä etenkin sen vuoksi, ettei naissotilaspastoreista ole aiemmin tehty tutkimusta.

Oman kokemukseni (palvelin Kaartin Jääkärirykmentin saapumiserässä II/12 varusmiespappina) mukaan sotilaspastoreiden työnkuva ja rooli

---

² Sotilaspastori on evankelis-luterilaisen tai ortodoksisen kirkon vihitty pappi, joka on virkasuhteessa puolustusvoimissa. Sotilaspastorilta edellytetään teologian maisterin tutkintoa, pappisvihkimystä sekä varusmiespalveluksen suorittamista.

³ Varusmiespappi on varusmies, joka toimii kirkollisen alan tehtävissä sotilaspastorin ohjauksessa. Varusmiespapilta edellytetään teologian opintoja tai vähintään opiskelupaikkaa teologisessa tiedekunnassa.

rauhanaikana on monelle asiaan perehtymättömälle tuntematon ja epäselvä. Tästä syystä tutkielma avaa laajan taustaluvun kautta sotilaspapiston työnkuvaa ja merkitystä niin rauhanajan oloissa kuin poikkeustilanteissa kuten esimerkiksi sodan aikana. Tutkielmaan kuuluu oleellisena osana myös kattava selvitys naispappeuteen johtaneista vaiheista ja vaikeuksista, jotta tutkielman lukijan on mahdollista ymmärtää myös naissotilaspastoreiden ajatusmaailmaa huomioiden, miten monen kivikon kautta pappisvirka on avattu naisille. Naisten tie sotilasammatteihin ei ole myöskään ollut ongelmaton, vaikkakaan asia ei herättänyt niin kiivasta ja henkilökohtaisella tavalla ammatti-identiteettiä loukkaavaa keskustelua kuin naispappeus. Tutkimuksen taustatyön perusteella vaikuttaa enemmän siltä, että naiset haluttiin mukaan maanpuolustukseen, vaikka meni aikaa ennen kuin osattiin ajatella sen olevan mahdollista jopa aseelliseen palvelukseen osallistuen, kun taas naispappeuteen liittyen naiset haluttiin pitkään sulkea ulkopuolelle kirkon työstä.

Haastattelun keinoin saa parhaiten tietoa sekä pappien omakohtaisista kokemuksista papiston merkityksestä puolustusvoimissa että siitä, onko sukupuolella ja erilaisilla henkilökohtaisilla ominaisuuksilla merkitystä moninaisissa papin ja sotilaan kohtaamisissa. Sekä puolustusvoimien erityisyyden että haastateltavien pienen määrän ja mahdollisesti herkän aihepiirin vuoksi myös metodiosuuteen on syvennytty erityisen tarkasti. Sielunhoidollisen keskustelun keinojen käyttö haastattelussa on paitsi itseäni henkilökohtaisesti kiinnostava aihe, myös erittäin merkittävä asia silloin, kun haetaan tietoa asioista, joissa on erityistä syytä kunnioittaa haastateltavien yksityisyyttä ja tunnistamattomuutta sekä tarjota heille mahdollisuus sanoittaa itse ajatuksensa tutkijan oletusten niihin vaikuttamatta.

Oma kiinnostukseni tutkimuksen aihepiiriin on lähtöisin jo useamman vuoden takaa. Aloin perehtyä sotilaspapistoon ja puolustusvoimien kirkolliseen työhön kun aloin itse pohtia sotilaspastorin työtä mahdollisena tulevaisuuden ammattina. Kirjoitin kandidaatin tutkielmani keväällä 2012 aiheesta ”Puolustusvoimien kirkollinen työ Suomen varuskunnissa” ja aloitin varusmiespalveluksen Kaartin Jääkärirykmentissä Santahaminassa heinäkuussa 2012. Peruskoulutuskauden ja aliupseerikurssin jälkeen toimin tammikuusta kesäkuuhun 2013 Kaartin Jääkärirykmentin varusmiespappina sotilaspastori Suvi Kourin ohjauksessa. Varusmiespappiaikanani olin paljon komennuksilla erilaisissa kirkollisen alan tilaisuuksissa ja puolustusvoimien kirkollinen työ sekä

sotilaspastoreiden työnkuva tulivat itselleni hyvin tutuksi. Aihepiiriä olikin helppo lähestyä sen ollessa itselleni jo pääpiirteittäin tuttu.

1.2 Aiemman tutkimuksen ja käytetyn kirjallisuuden esittely

Naissotilaspastoreista ei ole suoranaisesti aiempaa tutkimusta. Naispappeutta ja sen herättämää keskustelua on tutkittu laajasti samoin kuin sotilaspapistoa ja sen historiaa. Kirjallisuutena tutkielmassa on käytetty pääosin naispappeutta edeltäviä vaiheita avaavia teoksia sekä sotilaspapiston historiaa ja roolia kuvaavaa kirjallisuutta. Kolmas tärkeä näkökulma on ollut naisten tie sotilasvirkoihin ja sitä kulkua hahmottava kirjallisuus. Lisäksi metodiosuudessa on käytetty kirjallisuutta avaamaan millainen tutkimuskeino haastattelu on.

Sotilaspapiston historian ja merkityksen ymmärtäminen on keskeisessä asemassa tutkimuksen kannalta, ja siitä onkin käytetty laajimmin kirjallisuutta. Sotilaspappien työtä poikkeusoloissa sotien aikana on kuvannut hyvin Lauri Palvan Sankarivainajien tie kotiin, jonka hän on kirjoittanut kahden sodassa apunaan toimineen lotan kanssa yhteistyössä. Sotilaspastori Lauri Palva sekä lotat Marjatta Usva ja Liisa Liesinen toimivat Ensimmäisen armeijakunnan kaatuneiden evakuoimiskeskuksessa (KEK) talvisodan aikana ja he kuvaavat elävästi KEK:in moniulotteista ja vaativaa toimintaa. Niin ikä Erkki Kansanahon Papit sodassa antaa todentuntuista kuvaa sodan todellisuudesta pappien näkökulmasta todella kattavasti. Erityisempiä näkökulmia sodanajan papintyöhön antoivat Ville Kivimäen Murtuneet miehet, joka kuvaa sotilaiden hermojen pettämistä ja sodan kauhujen aiheuttamia psyykkisiä ongelmia sekä Jouni Tillin Suomen pyhä sota, jossa hän käsittelee aseisiin tarttumisen oikeutusta kristityn ja etenkin papin näkökulmasta. Tili avaa kirjassaan sitä, miten suomalaiset papit perustelivat jatkosodassa itselleen ja seurakunnalleen sotimista ja miten he käsitelivät näitä asioita puheissaan ja saarnoissaan. Puolustusvoimien omat julkaisut Ihmisestä on kysymys – arvot väkivallan maailmassa, Rauhan asialla – Puolustusvoimien kirkollinen työ 90 vuotta ja Sotilaan pyhät hetket ovat olleet

suureksi avuksi lukuisien oivaltavien artikkeleidensa johdosta. Lisäksi Kirkollisen työn ohjesääntö ja kirkollisen työn opas I ja II ovat olleet kovassa käytössä tutkielmaa tehdessä ja suuri osa perustiedeosta perustuu nimenomaan niihin.

Naispappeutta ja sitä edeltäviä vaiheita ovat tutkineet 2000 – luvun alussa muun muassa Leena Salmensaari teoksellaan ”Naispappi!” sekä Minna Ahola, Marjo-Riitta Antikainen ja Päivi Salmesvuori yhteistyössä toimittamassaan teoksessa ”Eevan tie alttarille: Nainen kirkon historiassa”. Eevan tie alttarille koostuu eri kirjoittajien artikkeleista, jotka käsittelevät naisen asemaa läpi kirkon historian. Myös Pirkko Lehtiön Nainen ja kutsumus antaa hyvä taustatietoa aiheesta. Uudempaa tutkimusta aiheesta edustaa esimerkiksi Paula Närhen vuonna 2012 Helsingin yliopistosta valmistunut väitöskirja ”Nainen, pappeus ja ristiriita”, jossa hän tutkii haastattelun keinoin papin sukupuoleen liittyvien näkemyserojen aiheuttamia ristiriitoja Suomen evankelisluterilaisessa kirkossa. Tuloksien vertailussa on käytetty vertailukohteena Merja Elon Pappina ihmisten keskellä ja Kati Korhosen Nainen papin työssä – tutkielmia. Molemmat tutkielmat ovat Helsingin yliopistoon palautettuja pro gradu – tutkielmia. Lisäksi aiheesta on julkaistu lukuisia artikkeleita sekä käyty kiivasta keskustelua niin kirkon sisällä kuin yhteiskunnankin tasolla.

Naisten tietä sotilasmaailmaan avaa E-L Tuominen Isakssonin toimittamassa teoksessa Nainen ja sotalaitos artikkelillaan Naisten militarisointi 1918–1945. Artikkelin antaa arvokasta tietoa siitä, miten naiset osallistuivat maanpuolustukseen ennen kuin asepalvelus oli heille mahdollista, esimerkiksi Suomen sotien aikana. Sirpa Puhakka kuvaa teoksessaan No SaInt tilannetta, jossa naisten osallistumisen mahdollisuuksia maanpuolustukseen alettiin todella pohtia. Komiteanmietintö 1993:9 Naisten vapaaehtoinen asepalvelus erittelee millaisten pohdintojen ja ehdotusten kautta naiset lopulta hyväksyttiin suorittamaan varusmiespalvelukseen rinnastettavaa vapaaehtoista asepalvelusta. Tutkimustulosten vertailussa on hyödynnetty Tiina laisin kirjoittamaa ja Maanpuolustuskorkeakoulun julkaisemaa tutkielmaa Naisten sopeutuminen sotilasorganisaatioon.

Haastatteluun metodina perehdyttäessä on ollut apuna Ruusuvuoren, Nikanderin ja Hyvärisen toimittama teos ”Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus”. Sen avulla pääsee sisälle haastattelututkimuksen maailmaan ja Irja Kilpeläisen lähimmäiskeskeisen sielunhoitomenetelmän opas ”Osaammeko kuunnella ja auttaa” antaa syvempää näkemystä siihen, miten sielunhoidon

keinoja voi käyttää haastattelussa. Tämä teos on erityisen hyödyllinen tutkimuksen koskiessa aihetta, jossa haastateltavat haluavat mahdollisesti harkita tarkkaan sanojaan ja jossa on tärkeää, ettei haastattelija painosta haastateltavaa tai tyrkytä hänelle omia ajatuksiaan tai sanoituksiaan. Lisäksi Ruusuvuoren ”Haastattelun analyysi” tarjosi hyvät ohjeet litterointiin ja oli suureksi avuksi aineistoon tutustuesssa ja sen analysointia aloittaessa.

1.3 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tarkoitus on selvittää millaisia kokemuksia naispapeilla on pappina toimimisesta sotilasmaailmassa ja kokevatko he naiseuden tai naispappeuden vaikuttavan siihen, miten heidän työnsä otetaan vastaan. Tutkimus myös vertaa näitä kokemuksia naispappien kokemuksiin seurakuntapapin työstä ja selvittää näiden eroavaisuuksia. Tutkimus selvittää, mitä sellaista puolustusvoimat tarjoavat (nais)papille, mitä seurakuntayhteisö ei tarjoa ja mikä taas seurakuntaan verrattessa jää puolustusvoimissa vähemmälle. Tarkoituksena on avata heidän ajatuksiaan siitä, onko sukupuolella ollut merkitystä sotilaspapin työssä ja millaisia ominaisuuksia naissotilaspastorilla tulisi olla ja millaiset ominaisuudet ovat työssä hyödyksi. Tutkielman ensisijainen tutkimuskysymys on, millaisia mahdollisia haasteita työssä on esiintynyt naiseuteen tai naispappeuteen liittyen sekä millaiset seikat taas ovat ilmenneet vahvuuksina. Tutkimus pyrkii selvittämään, onko naispuolisella papilla erilaisia vahvuuksia sotilasympäristössä toimimiseen kuin miespapeilla ja tulevatko eri sukupuolien vahvuudet esiin eri tehtävissä.

2 AINEISTO JA METODI

2.1 Aineiston esittely

Aineisto koostuu neljästä haastattelusta, jotka on tehty maaliskuis-, huhti- ja toukokuun aikana vuonna 2014. Aineistoa varten haastateltiin suomalaisia sotilaspastorin tehtävässä toimivia sekä toimineita naisia. Haastateltavia on määrällisesti suhteellisen vähän, mutta aineisto on kattava sen kannalta, että haastateltaviin sisältyy yhtä lukuun ottamatta kaikki sotilaspastorin tehtävässä vuoteen 2014 mennessä toimineet suomalaiset naiset. Sotilaspastorin työssä toimineiden naispuolisten pappien määrä on kuitenkin niin pieni, että se on otettava huomioon tutkimuskysymyksiä pohdittaessa ja asetettava tutkimuskysymykset niin, että haastateltavat pysyvät tunnistamattomina.

Haastateltavat ovat toimineet sotilaspastorin tehtävässä joko Suomessa varuskunnissa, ulkomailla rauhanturva- ja kriisinhallintatehtävissä tai sekä että. Osalla haastateltavista on vuosien kokemus työstä ja monista erilaisista työympäristöistä. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan kokemuksia yleisellä tasolla rinnastaen paikoin varuskuntatyö ja kriisinhallintatyö sekä rauhanturvatehtävissä olevat sotilaat iän, kokemuksen ja aseman perusteella joko armeijan kantahenkilökuntaan tai varusmiehiin.

Kaikki haastatellut papit ovat nuorehkoja naisia ja kaikki heistä ovat olleet seurakunnan palveluksessa papin virassa ennen sotilaspapin työtä. Palveluspaikkoja ja -aikoja tai muita yksittäisiin henkilöihin kohdennettavia tietoja ei oteta tutkimuksessa esille haastateltavien tunnistamattomuuden turvaamisen vuoksi. Haastateltaville on annettu kuvitteelliset nimet, jotka esiintyvät viitteissä ja lähdeluettelossa. Aineistoa analysoidessa on päädytty muutamaa erilliseen tapaan lähdeviitteiden suhteen. Yleisellä tasolla käsitellyissä asioissa on välillä tyydytty viittaamaan yhteen haastatteluun, vaikka sama sisältö löytyy myös muista haastatteluista, sillä perusteella, kenen sanoja on tarkimmin seurattu. Kun kyseessä on ollut spesifimpi asia, joka olisi yhdellä viittauksella kohdennettavissa yksittäiseen haastatteluun ja haastateltavien vähyydestä ja erityisestä asemasta johtuen mahdollisesti haastateltavaan henkilöön, on käytetty

paikoin kappaleviittausta ja sisällytetty useampia asioita ja haastatteluita yhteen viitteeseen. Aineiston analyysissä on myös muutamia lauseita (yleensä kappaleen lopussa) ilman viitettä, nämä ovat kirjoittajan omiin kokemuksiin varusmiesajalta perustuvia huomioita ja pohdintoja.

2.2 Metodin esittely

2.1.1 Haastattelu metodina

Haastattelu rakentuu pohjimmiltaan samojen keinojen varaan kuin arkikeskustelukin. Niin tutkimushaastattelussa kuin arkikeskustelussakin esitetään kysymyksiä ja tehdään oletuksia sekä pyritään osoittamaan kiinnostusta ja ymmärrystä keskustelukumppania kohtaan. Opittu keskustelun rakenne takaa keskustelun onnistumisen ja luo sille säännöt. Näiden opittujen ”sääntöjen” avulla tiedämme esimerkiksi milloin on sopivaa ottaa itselleen puheenvuoro ja ymmärrämme, että yleensä kysymystä seuraa vastaus.⁴

Tutkimushaastatteluun kuitenkin sisältyy erityinen tarkoitus ja kaikilla osallistujilla on oma rooli keskustelussa. Tutkija on keskustelun alullepanija ja toimii yleensä keskustelua ohjaavana osapuolena, joka suuntaa keskustelua kohti haluttuja teemoja. Tutkimushaastattelussa pyritään tiettyyn päämäärään haastattelun keinoin ja ohjaavana tekijänä toimii tutkimuksen tavoite ja toimijana on tutkija. Haastattelussa roolijako on selkeä, tutkija on kysyjän ja tiedon kerääjän roolissa ja haastateltava tiedon antajana. Useimmiten haastattelu nauhoitetaan, mikä muistiinpanojen kirjaamisen ohella korostaa eroa arkikeskusteluun.⁵

Sekä haastattelun aloittaminen että lopettaminen vaativat erityisiä toimia. Yleensä haastattelua aloitettaessa vaihdetaan muutama sana jostain neutraalista asiasta, jonka molemmat kokevat luonnolliseksi ja helpoksi. Tämän osuuden ei katsota virallisesti kuuluvan haastatteluun eikä se siksi myöskään näy litteroinnissa. Ennen virallisten kysymysten alkua haastattelija myös usein kertoo

---

⁴ Ruusu vuori 2005, 22.

⁵ Ruusu vuori 2005, 23.

haastateltavalle tutkimuksestaan ja siihen liittyvistä tavoitteista, jotta myös haastateltavalla on ymmärrys keskustelun tarkoituksesta.

Haastattelun lopussa aletaan aktiivisesti päättää haastattelua. Tämä tapahtuu varmistelemalla, että asia on loppuun käsitelty, eikä kummallekaan osapuolelle jää mitään lisättävää. Haastattelun lopuksi ilmenee yleensä samanlaista kevyttä keskustelua kuin alussakin, ja haastattelija kiittelee haastateltavaa sekä kertoo jatkosta ja tulosten julkaisemisesta tai raportoinnista.⁶ Itse haastatteluja tehdessäni aloitin tilanteen kevyellä keskustelulla ja kertomalla tutkimukseni tavoitteista, olin myös lähettänyt tutkimussuunnitelman haastattelemilleni henkilöille etukäteen. Haastattelua lopettaessani varmistin, ettei haastateltavilla ole lisättävää tai omia kysymyksiä sekä kerroin tutkimuksen suunnitellusta valmistumisaikataulusta.

Keskustelu rakentuu haastatteluksi kysymysten ja vastausten varassa. Kysymysten ja vastausten kiinteä suhde on meille tuttua jo arkikeskustelusta. Kun kysymme joltain kysymyksen, odotamme saavamme siihen vastauksen kohtuullisen ajan kuluessa. Mikäli näin ei tapahdu, teemme siitä johtopäätöksiä. Oliko kysymyksemme kenties liian arkaluontoinen, liian epäselvästi muotoiltu, huonosti kuuluva, vai mistä syystä toinen osapuoli ei vastannut siihen. Kysymykseen vastaamatta jättäminen voi aiheuttaa monenlaisia ongelmia keskinäiseen ymmärtämiseen ja kärjistetyimmillään jopa loukkaantumista. Kysymys toimii ikään kuin velvoitteena vastaajalle. Koska haastattelua sitovat arkikeskustelun säännönmukaisuudet, haastateltava rikkoo yhteistä sääntöä jättämällä vastaamatta kysymykseen ja joutuu ”selityselvöllisen” osaan. Katsotaan, että yleistä odotusta vastaan toiminut osapuoli on vastuussa keskustelun totutun etenemistavan rikkoutumisesta ja joutuu perustelemaan toimintaansa.⁷

Haastattelun säännönmukaisuuksien mukaan kysymystä ja vastausta seuraa kysyjän kiittäminen vastaukseen. Haastattelu etenee siis kolmiosaisen kaavan mukaan, johon kuuluu kysymys, vastaus ja kiittäminen. Haastattelija aloittaa esittämällä kysymyksen, johon haastateltava vastaa, minkä jälkeen haastattelija kiittää vastauksen kuulluksi. Kiittäksenä toimivat pienet sanat, jotka osoittavat

---

⁶ Ruusuvaara 2005, 24–26.

⁷ Ruusuvaara 2005, 26–27.

vastauksen kuulluksi ja ymmärretyksi. Tavallisimmin tällaisina sanoina käytetään haastattelussa esimerkiksi sanoja: joo, niin, aivan, kyllä.⁸

Tutkimushaastattelussa on useita huomioitavia seikkoja. Haastateltavan on otettava huomioon itsensä ja haastateltavan erilaiset näkökulmat ja erilainen suhde käsiteltävään asiaan. Haastateltava on monesti hyvin kiinni omissa kokemuksissaan ja käsittelee kysymyksiä yksittäisten tapahtumien kautta siinä missä haastatteliija pyrkii pysymään yleisellä tasolla. Haastattelun yleisten sääntöjen mukaan osalliset kuitenkin pyrkivät automaattisesti ymmärtämään toistensa kysymykset ja vastaukset relevanteiksi haastatteluun nähden.⁹

Myös puhetapa ja kieli ovat haastattelussa tilanteen mukaan muokattavia elementtejä. Jo arkikeskustelussa puhetapa muokkaantuu ainakin jossain määrin vastaanottajan mukaan ja haastattelussa sillä on erityinen merkitys, koska samanlainen kielenkäyttö helpottaa näkökulmien lähentymistä vastaamaan paremmin toisiaan. Tutkimushaastattelussa luonnollisesti haastatteliija on mukautuva osapuoli, joka muokkaa puhetapaansa haastateltavalle helpommin ymmärrettäväksi ja samaistuttavaksi. Käsitteiden samanlainen ymmärtäminen on haastattelussa erityisen tärkeää. Helpoiten tähän päästään siten, että haastatteliija ryhtyy käyttämään haastateltavan käyttämää termiä. Haastatteliija voi joko poimia sen haastateltavan puheesta tai suoraan kysyä, mitä hän tietyllä käsitteellä ymmärtää ja jatkaa sen käyttöä haastattelussa.¹⁰ Katsoin haastatteluja tehdessä suureksi hyödyksi, että sotilasmaailma on minulle oman kokemukseni ja kiinnostukseni kautta tuttu. Haastattelun sujuvuutta lisäsi huomattavasti, että haastateltavieni käyttämä käsitteistö ja termistö olivat minulle ennalta tuttuja.

Vuorovaikutusideologialla tarkoitetaan ohjeita ja oppeja siitä, miten haastattelutilanteessa tulisi toimia, jotta siitä saataisiin mahdollisimman suuri hyöty. Vuorovaikutusideologiat ovat alakohtaisia, koska esimerkiksi tutkijan työ poikkeaa lääkärin työstä, mutta niissä on myös paljon samankaltaisuuksia, joiden pohjalta voidaan esittää yleisiä huomioita. Tutkimushaastattelun kannalta erityisen tarkoituksenmukaista on tarkastella luottamuksen rakentamista ja neutraaliutta.¹¹

Luottamuksellinen suhde haastattelijan ja haastateltavan välillä on edellytys informaation saamiselle ja siten onnistuneelle haastattelulle. Saadakseen haastateltavan luottamuksen on haastattelijan oltava rehellinen haastattelun

---

⁸ Ruusuvuori 2005, 27.

⁹ Ruusuvuori 2005, 36–40.

¹⁰ Ruusuvuori 2005, 36–40.

¹¹ Ruusuvuori 2005, 40.

tarkoituksesta ja suhtauduttava saamaansa informaatioon luottamuksellisesti sekä oltava tarkkana haastateltavien henkilöllisyyden salassa pysymisestä. Haastattelija on haastattelusuhteen aluksi luotava luottamuksellinen suhde haastateltavaan. Tällaisen luottamuksellisen yhteyden luomiseen on monia keinoja kuten esimerkiksi empaattisen asenteen osoittaminen, yhteisen pohjan luominen ja yleisemmin helpot ja laajat aloituskysymykset.¹²

Haastattelutilanteessa tulee kuitenkin tässäkin kohdin ottaa huomioon erot arkikeskusteluun verrattuna. Vaikka empatian osoittaminen voi luoda luottamusta ja yhteistä pohjaa, on syytä muistaa, että haastattelutilanteeseen sisältyy tiettyjä odotuksia rooleista. Haastateltava voi osoittaa empatiaa, mutta hänen on syytä tarkkailla haastateltavan reaktioita, ettei hän riko tilanteen odotuksia ja sääntöjä. Haastattelutilanteessa haastateltava on tarinan kertoja ja tarkoitus on keskittyä hänen kokemuksiinsa ja tutkia niitä. Haastateltava ei välttämättä osaa suhtautua siihen, että haastattelija alkaa kertoa omista kokemuksistaan, eikä pidä sitä tilanteeseen sopivana.¹³

Neutraalius on haastattelijalle tärkeä ominaisuus. Haastattelijan tulisi olla puolueeton ja olla ilmaisematta mielipiteitään tai asenteitaan, olla osallistumatta väittelyyn ja olla osoittamatta reaktioita asioihin. Haastattelijan tehtävänä on kysymysten esittämisen lisäksi lähinnä kehottaa ja kannustaa haastateltavaa jatkamaan ja antaa palautetta vastausten riittävydestä. Kommentointia on kuitenkin hyvä välttää. Mikäli se on välttämätöntä, tulisi ne ainakin pitää neutraaleina. Joskus haastattelija joutuu enemmän ohjaamaan keskustelua ja sen jatkumiseksi ja vastauksen saamiseksi esittämään oletuksia haastateltava hyväksyttäväksi tai hylättäväksi. Joskus tämä on vastauksen saamiseksi ja haastattelun etenemiseksi välttämätöntä. Haastattelijan on kuitenkin oltava tässä varuillaan, ette hän tule huomaamattaan ohjanneeksi haastateltavan näkökantaa tarjoamalla valmiita vastauksia. Haastattelijan on siis joissain tilanteissa tarkoituksenmukaista esittää oletuksia jouduttaakseen haastattelua, mutta tilanne vaatii erityistä tarkkaavaisuutta ja kriittisyyttä myös haastattelun analysoimisvaiheessa.¹⁴

Haastatteluaineiston ollessa kasassa kohtaa tutkija usein samoja kysymyksiä ja epävarmuuden tuntemuksia alkaessaan tutkia sitä: Tällainenkö siitä tulikin? Vastaako tämä suunnittelemini tutkimuskysymyksiin ja onko aineisto edes

---

¹² Ruusuvuori 2005, 41–44.

¹³ Ruusuvuori 2005, 41–44.

¹⁴ Ruusuvuori 2005, 44–48.

tarpeeksi hyvää tutkimukseen? Haastattelun analyysiä tehdessä on muistettava, etteivät haastateltaville tehdyt kysymykset ole suoraan tutkimuskysymyksiä vaan analyysivaiheessa on löydettävä vielä ne analyttiset kysymykset, jotka esitetään aineistolle. Ennen varsinaista analyysia aineistoon on tutustuttava ja järjesteltävä sitä yhä uudelleen. Tästä syntyy perusta aineiston kanssa keskustelemiselle, jossa vertaillaan aineiston teemoja keskenään ja etsitään kokonaisuuksia ja mahdollisia malleja.¹⁵

Aineiston analyysissä on erotettavissa kolme eri vaihetta: aineiston luokittelu, analysointi ja tulkinta. Analyysin vaiheet eivät kuitenkaan usein ole toisistaan erillisiä ja irrallisia osia vaan linkittyvät toisiinsa ja toteutuvat osittain päällekkäin. Analyysia tehdessä on usein palattava takaisin aiempiin kysymyksiin ja tarkasteltava niitä uudelleen. Aineistoon tutustuessa tutkijan on myös usein kriittisesti uudelleenmietittävä tutkimusongelman asettamista. Aineistoon on tutustuttava perinpohjaisesti ennen kuin sitä pystytään tieteellisesti analysoimaan.¹⁶

Litterointi on tärkeä ja usein ensimmäinen aineistoon tutustumisen tapa tutkijalta. Litteroinnin tarkkuuden määrittää tutkimusongelma ja metodinen lähestymistapa.¹⁷ Litteroinnin yhteydessä on myös hyvä tehdä rajausta ja jättää tutkimusongelman kannalta merkityksetöntä aineistoa litteroimatta, etenkin jos aineisto on laaja. Tutkijan tulee miettiä, mikä on tutkimuksen kannalta oleellista ja mitä tulee jättää ulkopuolelle. Nämä päätökset perusteluineen kirjoitetaan myös lopullisessa tutkimuksessa auki.¹⁸

Aineiston luokittelussa on valittava tutkimukseen sopiva havaintoyksikkö. Havaintoyksikkö voi olla esimerkiksi yksittäinen henkilö, ihmisryhmä, yhteiskunnallinen rakenne tai instituutio. Havaintoyksikköä määritettäessä on huomioitava tutkimuskysymys. Laaja tutkimuskysymys on purettava pienempiin osiin alakysymyksiksi, joiden avulla voidaan määrittää oikea havaintoyksikkö jokaista tutkimuksen osa-aluetta varten. Aineistoa on osattava lukea eri tavalla tutkimuskysymyksen eri alakysymyksiä tarkastellessa ja etsittäessä niihin vastauksia.¹⁹

Aineiston analysoinnissa aineisto yleensä aina yllättää tutkijan, ja usein tutkimuskysymyksiä joudutaan tarkentamaan ja muokkaamana vielä tässä

---

¹⁵ Ruusuvuori, Nikander ja Hyvärinen.2010, 9-10.

¹⁶ Ruusuvuori et al. 2010, 11–13.

¹⁷ Ruusuvuori et al. 2010, 13; Ruusuvuori 2010, 424.

¹⁸ Ruusuvuori et al. 2010, 14.

¹⁹ Ruusuvuori et al. 2010, 20–21.

vaiheessa. Aineistoa koottaessa on syytä huomioida myös ne aineisto osat, jotka eivät tunnu kuuluvan mihinkään luokkaan ja ovat jollain tapaa poikkeavia muusta aineistosta. Poikkeamia ei ole syytä häivyttää tutkimuksesta, vaan ne voivat päinvastoin toimia tutkimustuloksia vahvistavina apuvälineinä, joilla voidaan tuoda muuta aineistossa esiintyvää systematiikkaa esiin ja koetella niitä. Analysoitavaa aineistoa järjestellessä siinä esiintyvät ilmiöt elävät ja järjestyvät pikkuhiljaa selkeämmiksi ja löytävät oman paikkansa kokonaisuudessa.²⁰

Haastatteluista koottu aineisto ei koskaan tule kokonaan tulkituksi ja myös lukija osallistuu aina aineiston tulkintaan omista lähtökohdistaan. Tutkimusraportissa erotetaan yleensä toisistaan analyttiset havainnot ja niihin perustuva ja niistä johdettu yhteenveto sekä vielä tästä erilliset johtopäätökset. Tällöin lukijalle annetaan mahdollisuus syventyä aineiston käsittelyn etenemiseen ja sen kautta havaita sen lopulliset johtopäätökset omaa ymmärrystään vastaaviksi tai vaihtoehtoisesti lukija voi lähteä kyseenalaistamaan ja edelleen kehittämään sitä. Tutkijan tulisi liittää tutkimustulokset ajankohtaisiin käytännön ongelmiin, joiden kautta tutkimus avautuu laajemmin lukijalle.²¹

2.2.2 Sielunhoidollisen keskustelun keinot haastattelussa

Tutkimushaastattelu saattaa ajoittain käsitellä vaikeita ja arkaluontoisiakin asioita, mistä syystä haastattelua voi lähestyä myös sielunhoidollisesta näkökulmasta. Tutkimusaiheeni ja sotilaspastoreiden sielunhoitoon painottuneen työnkuvan vuoksi käsittelen myös metodologia sielunhoidollisesta viitekehyksestä. Haastattelussa kysellään ja kaivellaan monesti henkilökohtaisia ja mahdollisesti kipeitäkin kokemuksia ja tuntemuksia, jolloin haastateltavan on tärkeä miettiä etukäteen, millä keinoin hän pyrkii vastauksia saamaan. Oleellista on pohtia, miten saisi mahdollisimman hyvän ja rikkaan tutkimusaineiston eli haastateltavan vastaamaan kattavasti ja tarkasti kuitenkin loukkaamatta tai ahdistamatta haastateltavaa. On tärkeää, että haastateltavalle jää hyvä olo haastattelusta eikä hän tunne itseään loukatuksi tai pahimmillaan hyväksikäytetyksi. Koska

---

²⁰ Ruusuvaori et al.2010, 23–25.

²¹ Ruusuvaori et al. 2010, 29.

sielunhoito tarjoaa tutkimushaastattelulle monia käyttökelpoisia lähestymistapoja, olen tässä luvussa pohtinut tutkimushaastattelun toteuttamista perustuen sielunhoidollisiin ohjeisiin ihmisen kuuntelemisesta.²²

Aito kuunteleminen ei ole sitä, että toinen puhuu ja toinen miettii jotain muuta, selailee muistikirjaa tai kalenteria ja miettii tulevia työtehtäviä. Kuunteleminen vaatii että olemme läsnä. Jotta keskustelukumppanille, kuten esimerkiksi sielunhoidossa autettavalle tai haastattelussa haastateltavalle, tulisi sellainen tunne, että häntä todella kuunnellaan, on toisen oltava läsnä tietoisesti. Tietoinen läsnäolo ja kuunteleminen vaativat muiden asioiden työntämistä mielestään, valmistautumista tulevaan keskusteluun ja siihen täydellistä syventymistä. Lisäksi kuuntelemisen edellytyksenä on aidon kiinnostuksen tunteminen toista ja hänen asiaansa kohtaan sekä se, että tunnemme kiinnostusta hänen itsensä emmekä minkään muun seikan vuoksi. Usein tällainen aito kiinnostus vaatii hieman aikaa herätäkseen eikä välttämättä herää ensimmäisen tapaamisen aikana. Teennäinen kiinnostuksen esittäminen on kuitenkin varsin läpinäkyvää ja ihminen on herkkä aistimaan tällaista. Keskustelukumppanin tulisi aina saada itse herättää tämä kiinnostus itseään ja asiaansa kohtaan. On myös huomioitava, että toisilla ihmisillä on luonnostaan suurempi kyky ja herkkyys tällaisille asioille ja kiinnostukselle ihmisiä kohtaan, kun taas toiset joutuvat opettelemaan sitä enemmän tietoisesti.²³

Myös kunnioituksen osoittaminen haastateltavaa kohtaan on tärkeää. Kunnioituksen osoittaminen lähtee jo haastattelun sopimisesta, haastattelijan on osoitettava, että arvostaa haastateltavan aikaa ja on valmis joustamaan saadakseen aikataulut sopimaan. Kunnioitusta osoitetaan olemalla sovitulla paikalla ajoissa ja rauhallisena ilman osoitusta kiireestä seuraavaan menoon. Ihmiselle, joka suostuu kertomaan tai haluaa kertoa itsestään ja omista kokemuksistaan, ei voi antaa kuvaa, ettei hänen asiansa ole kuuntelijalle tärkeä ja merkittävä. Aktiivinen kuunteleminen on todellista työtä, sillä se edellyttää, että painamme mieleemme kaiken mitä toinen ihminen sanoo ja miten hän sen sanoo. Tämä on tärkeää, jotta pääsisimme eteenpäin asiassa. Reflektiivisessä haastattelussa tämä on keino päästä asian ytimeen, kuunnella mitä haastateltavamme sanoo ja mitä hän mahdollisesti haluaisi meille kertoa. Vain aktiivisesti kuuntelemalla haastateltavan kertomusta voimme päästä sisälle hänen kokemukseensa ja löytää uusia uria

---

²² Ruusuvuori 2005, 40.

²³ Kilpeläinen 1969, 58.

haastattelumme etenemiseksi. Aktiivinen kuunteleminen edellyttää muutakin kuin vain äänen kuuntelemista, on kuunneltava myös äänettömyyttä. Äänettömyyttä puhuvat ihmisen liikkeet, äänensävy, itku tai suuttumus. Kun ihmistä halutaan todella kuunnella, on hänet otettava kokonaisuutena.²⁴

Haastateltavan on haastattelutilanteessa kuunneltava keskustelukumppaniaan, suunnittelematta seuraavia sanomisiaan samalla. Jos haastattelijä pohtii samalla seuraavaa kysymystä, ei hän keskity kuuntelemaan mitä haastateltava vastaa. Koska haastattelut useimmiten nauhoitetaan, saattaa tähän ansaan langeta helpostikin. Se kuitenkin heikentää haastattelun laatua, sillä jos haastattelijä todella keskittyy kuuntelemaan vastauksia, osaa hän esittää seuraavat kysymykset tarkemmin kohdennetusti. Myös haastateltava saattaa helposti turhautua saadessaan tunteen, ettei haastattelijä kuuntele vastauksia ajatuksella loppuun, vaan kiirehtii eteenpäin.²⁵ Haastattelutilanteessa haastattelijä ja haastateltava tulevat usein hyvin erilaisista taustoista ja lähtökohdista ja siten heidän kielensä saattaa olla hyvin erilainen. Käytettävää kieltä ajatellessa on huomioitava, että jokainen sana on oman kokemuksemme värittämä. Siten jokainen puhuu omaa, erilaista kieltään ja väärinkäsityksiä syntyy helposti. Haastattelijan on osattava huomioida tämä ja opeteltava puhumaan haastateltavansa kieltä. Haastattelijä voi suoraan kysyä, mitä haastateltava jollain sanalla tarkoittaa ja miten hän sen kokee.²⁶

Välttääksemme edellä mainitut väärinkäsitykset, meillä on kaksi turvallista tapaa toimia. Ensimmäistä näistä kutsutaan spirituaalikeskusteluksi ja sen ideana on liittyä keskustelukumppanin sanoihin siten, ettei keskustelun ketju pääse katkeamaan. Johdonmukaisessa spirituaalikeskustelussa kuuntelija kiinnittää huomionsa todella tiiviisti kertojan jokaiseen puheenvuoroon ja siihen mitä hän niissä sanoo. Jokainen puheenvuoro kuitenkin sisältää kuuntelijalle monia eri mahdollisuuksia mihin tarttua ja onkin vain kuuntelijan vaiston ja kokemuksen varassa, mihin osaan hän milloinkin tarttuu.

Toisena keinona toimii kuunneltavan omien sanojen käyttäminen. Tätä keinoa käytetään useimmiten silloin, kun keskustelu on kestänyt jo jonkin aikaa tai keskusteluja on ollut useampia, ja haluamme palata takaisin tiettyyn asiaan. Kertojan omien sanojen käyttäminen takaa sen, että hän itse muistaa ja ymmärtää oikein mistä puhutaan sekä lisäksi sen ettei kuuntelija tietämättään ja

---

²⁴ Kilpeläinen 1969, 59–63.

²⁵ Kilpeläinen 1969, 66–67.

²⁶ Kilpeläinen 1969, 70–75.

huomaamattaan syötä sanoja kertojan suuhun. Tämän keinon käyttö edellyttää kuuntelijalta erittäin aktiivista läsnäoloa koko keskustelun ajan ja sitä, että hän on painanut kaiken tarkasti muistiinsa keskustelun edetessä.²⁷

3 TAUSTAT

3.1 Sotilaspapiston historia ja työnkuva

3.1.1 Sotilaspapiston historia sekä maanpuolustuksen oikeutus ja arvopohja

Suomalaisten sotilaiden sielunhoitajina on toiminut pappeja jo 1500-luvulta alkaen. Puolustusvoimien kirkollinen työ syntyi kuitenkin virallisesti vuonna 1918, kun asessori Hjalmar Svanberg esitteli kenraali Mannerheimille suunnitelman puolustusvoimien kirkollisesta työstä. Sotilaspappien työhön kuului alun alkaen julistus, sielunhoito ja opetus, kirjasto- ja sotilaskotityö sekä lukemisen ja kirjoittamisen opetus. Myös rippikouluja järjestettiin sotilaspapiston toimesta tarvittaessa. Sotilaspapiston tehtävänä oli kasvattaa nuoria miehiä siveelliseen käytökseen ja isänmaalliseen ajatteluun uskonnollisuuden sävyttämässä ilmapiirissä.²⁸

Jo talvisodassa palveli yhteensä yli kolmesataa luterilaista ja ortodoksista sotilaspappia. Pappeja toimi talvisodassa myös rintamaupseereina. Sodanajan kirkolliseen työhön kuuluivat keskustelut, hartaudet, jumalanpalvelukset, ehtoollistilaisuudet ja haavoittuneiden rohkaiseminen. Sotilaspapit välittivät myös sanomalehtiä ja paketteja sekä tervehdyksiä kotiseuduilta. Papit jakoivat sotilaille kenttävirsikirjoja ja Raamattuja. Vuonna 1942 annettiin ohje, jonka mukaan sotilaspappien pääasiallinen tehtävä on toimia

---

²⁷ Kilpeläinen 1969, 87–92.

²⁸ Niskanen, Ahonen ja Eronen 2004, 184–185.

sielunhoitajina. Sotilaspappi saattoi myös olla viettämässä ”sotapelkuruudesta” kuolemaantuomitun kanssa tämän viimeisiä hetkiä sekä tarjota ehtoollisen ja synninpäästön juuri ennen tuomion täytäntöönpanoa.²⁹ Sotilaspappien tehtävänä oli myös vastata kaatuneiden huollosta. Sotien aikana kotiseuduilleen toimitettiin noin 52 000 kaatunutta suomalaissotilasta. Käytännön uskotaan olevan ainutlaatuinen koko maailmassa.³⁰ Sotilaspastorit kokivat kunnia-asiakseen, että jokainen saadaan pois kentältä, ketään ei haluttu jättää vihollisen käsiin. Asialleen omistautuneet papit kuljettivat jopa joskus itse kaatuneita pois kentältä.³¹

Kaatuneiden huoltokeskukset vastasivat myös vainajien tunnistuksesta. Lauri Palva toimi talvisodassa Ensimmäisen armeijakunnan kaatuneiden evakuoimiskeskuksen johtajana.³² Hän kirjoittaa kirjassaan Sankarivainajien tie kotiin seuraavaa kaatuneiden tunnistamisen vaikeudesta:

*”Pääkirjanpitäjä lotta Marjatta otti vastaan kaikki kirjalliset tiedot. Jos vainajalla oli mukanaan kaikki tarvittavat välttämättömät tiedot, kuten nimi, kotipaikka, olivat merkinnät pääkirjaan selvät. Jos taas oli vain tuntolevyn numero, oli edessä hankala etsiminen tuntolevyluetteloista, jotka eivät useinkaan pitäneet enää paikkaansa. Tuntolevyt olivat vaihtuneet tai sellaista ei vainajalla ollutkaan, ei tuntokorttiakaan. Vainajan arkku merkittiin tunnistusnumerolla ja ryhdyttiin etsimään kaikkia muita tunnistusviitteitä. Vihkisormus oli yksi parhaimmista. Vanhat arvet, varpaan tai sormen puuttuminen auttoivat jäljittämistä, joka tehtiin yleisradion avulla.”*³³

Sotilaspastori vastasi sotien aikana myös kaatumis- ja katoamisilmoituksista. Sotilaspastori lähetti ilmoituksen kenttäpostissa kotijoukkojen rovastintuomistolle, josta tieto kulki oikeaan kirkkoherran virastoon. Paikallisen seurakuntapapin tehtävänä oli yleensä suruviestin vieminen omaisille. Omaisille luovutettiin ylipäällikön osanottoadressi, mutta tämän lisäksi joukko-osaston pastori lähetti suoraan omaisille persoonallisen kirjeen. Tässä kirjeessä pastori selosti kaatumisesta ja esitti osanoton aseveljien puolesta. Näillä kirjeillä on ollut suuri sielunhoidollinen merkitys ja omaiset ovat pitäneet niitä suuressa arvossa.³⁴

---

²⁹ Niskanen, Ahonen ja Eronen 2004, 184–185; Kivimäki 2013, 8.

³⁰ Niskanen, Ahonen ja Eronen 2004, 184–185.

³¹ Kansanaho 1991, 72.

³² Palva 1997, 33.

³³ Palva 1997, 33.

³⁴ Kansanaho 1991, 76.

Henkinen vahvuus ja arvopohja ovat perustana koko maanpuolustukselle, joten ei ole ollenkaan samantekevää, miten henkisestä hyvinvoinnista huolehditaan ja miten henkistä jaksamista pyritään parantamaan.³⁵ Esimerkiksi jatkosodan aikana noin 15 700 suomalaista sotilasta joutui psykiatriseen hoitoon ja lisäksi Suomi joutui vuosina 1941–1945 ennennäkemättömän mittavasti kohtaamaan sotilaskarkuruuden ja muut pakoilurikkomukset. Jatkosodan aikana yli 30 000 suomalaissotilasta tuomitiin erilaisista pakoilurikoksista. Näistä etenkin ”sotapelkuruus” ja rintamakarkuruus olivat hyvin tiiviisti linkittyneet erilaisiin sotilaiden psyykkisiin häiriöihin.³⁶ Sotaveteraaneilta jääneenä perintönä suomalaisilla on vapaa isänmaa ja vahva maanpuolustustahto. C.G.E. Mannerheim määritteli maanpuolustuksen arvopohjaksi kodin, uskonnon ja isänmaan kuulusissa ensimmäisessä talvisodan päiväkäskyssään ja nämä kolme arvoa elävät edelleen suomalaisessa ajattelussa.³⁷

Sodan sekä muiden poikkeusolojen kirkollinen työ on lähtökohdiltaan, perusteiltaan ja tavoitteiltaan samanlaista kuin rauhan aikana, mutta sotilaspapin läsnäolo saa poikkeusoloissa korostetun merkityksen. Kirkollinen työ pitää esillä Jumalan sanaa ja sakramenteja, tarjoaa mahdollisuuden henkilökohtaisiin sielunhoidollisiin keskusteluihin sekä harjoittaa diakoniaa. Tarkoitus on tarjota Jumalaan uskomisen kautta toivoa, voimaa ja kykyä selviytyä taistelukentän vaikeuksista. Sotilaan kestokykyä voi nostaa huomattavasti rukouksen ja hiljentymisen voima. Poikkeusoloissa kirkollisesta työstä vastaavat sotilaspapit. Sotilaspapit ovat omana ryhmänään osa sotilashenkilökuntaa, mutta kuuluvat Geneven sopimuksen mukaan lääkintähenkilökunnan kanssa humanitääriseen henkilöstöön, jota on pidettävä aina loukkaamattomana ja suojeltava kaikissa olosuhteissa.

Kirkollinen työ laajeni myös ulkomaille ensimmäisen suomalaisen rauhanturvajoukon perässä Suezille 1957 lähteneen sotilaspapin myötä. Vuodesta 1978 asti on rauhanturvajoukoissa toiminut myös sotilasdiakoneja.³⁸

Suomen lain mukaan kaikki suomalaiset miehet ovat asevelvollisia sen vuoden alusta, jona täyttävät 18 vuotta sen vuoden loppuun, jona täyttävät 60 vuotta. Asevelvollisuuden suorittamiseen sisältyvät varusmiespalveluksen lisäksi kertausharjoitus, ylimääräinen palvelus, liikekannallepanon aikainen palvelus ja

---

³⁵ Kaskeala 2008, 11–12.

³⁶ Kivimäki 2013, 50.

³⁷ Kaskeala 2008, 11–12.

³⁸ Niskanen, Ahonen ja Eronen 2004, 186.

kutsuntaan osallistuminen sekä palveluskelpoisuuden tarkastus. Asevelvollinen on joko palveluksessa tai kuuluu reserviin tai varareserviin.³⁹ Vuodesta 1995 alkaen myös nainen on voitu hakemuksesta ottaa suorittamaan varusmiespalvelusta vastaavaa vapaaehtoista asepalvelusta. Asevelvollinen, joka ei vakaumuksellisiin syihin vedoten tahdo suorittaa asevelvollisuuslaissa säädettyä palvelusta, vapautetaan sen suorittamisesta ja määrätään laissa tarkemmin määriteltujen ehtojen mukaan suorittamaan siviilipalvelusta.⁴⁰

Sotilasvala on alkuperältään tuntematon, mutta sen katsotaan liittyvän ikivanhaan uskonnollisuuden todistamiseen. Suomessa sotilasvalan juuret ovat peräisin Ruotsin vallan ajalta 1600-luvulta. Sotilasvalan vanhimmat määräykset Suomessa löytyvät Kustaa II Adolfin sota-artikloista vuodelta 1621 ja ne on julkaistu suomeksi vuonna 1642. Artiklojen perusteella upseerien, aliupseerien ja virkamiesten tuli vannoa uskollisuuden- ja kuuliaisuudenvala sekä virkavala virkaan astuessaan. Vala vannottiin 1700-luvulla lipun edessä ja esilukijana toimi vääpeli tai aliupseeri. Tilaisuudessa ei järjestetty jumalanpalvelusta. Itsenäisessä Suomessa sotilasvala on vahvistettu asetuksella vuonna 1918. Asetuksen mukaan asevelvollisen on vannottava sotilasvala tai annettava sitä korvaava vakuutus.⁴¹

Suuret kristilliset kirkot ovat hyväksyneet asevoimien tarpeellisuuden ja aseilla puolustautumisen tilanteen sitä vaatiessa. Ausburgin tunnustuksen mukaan kristityt saavat toimia esivallan palvelijoina, käydä oikeudenmukaisia sotia ja taistella sekä suorittaa asepalvelusta syylistymättä syntiin. Täten myös asepalvelukseen osallistumisen synnittömyys sisältyy Ausburgin tunnustuksen luetteloon.⁴² Augsburgin tunnustus, Confessio Augustana, on luterilaisten kirkon päätunnustus, jonka evankeliset säädöt lukivat ja luovuttivat katoliselle keisari Kaarle V:lle Augsburgin valtiopäivillä kesällä 1530. Augsburgin tunnustus käsittelee tärkeimmät opinkohdat.⁴³ Suomen evankelis-luterilaisen kirkon piispainkokous on vuonna 1982 todennut puolustusvoimat tarpeelliseksi ja myönteiseksi vaikuttajaksi rauhan ja Suomen itsenäisyyden turvaajana. Kansalla on oltava oikeus puolustaa itseään hyökkäyksen kohteeksi joutuessaan, mutta väkivaltaan ja aseisiin turvautuminen on aina oltava viimeinen keino.

---

³⁹ Asevelvollisuuslaki 2§.

⁴⁰ Laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta 1§, Siviilipalveluslaki 1§.

⁴¹ Tilander 2004, 126; Aurén 2011, 120.

⁴² Augsburgin tunnustus 1980, 17.

⁴³ www.evl.fi

Asevelvollisuuden lisäksi kirkko puolustaa myös oikeutta aseettomaan palvelukseen ja siviilipalvelukseen.⁴⁴

Ei ole kuitenkaan ollenkaan harvinaista, että papit ovat joutuneet pohtimaan omaa kristillistä identiteettiään suhteessa sotate toimiin. Esimerkiksi pastori Voitto Viro pohti jatkosodan alussa sotapäiväkirjassaan suhtautumistaan sotaan kysyen itseltään, mitä Jeesus tekisi sellaisen tilanteen edessä. Hän pohti, miten papin tai ylipäätään kristityn tulisi toimia, kun esivalta, jolle on kuuliaisuutensa vannonut, kehottaa tappamaan. Viro ei ollut pohdintojensa äärellä yksin, vaan nämä olivat kysymyksiä, joita luultavasti jokainen sotaan osallistunut pappi joutui mielessään pyörittelemään.⁴⁵

3.1.2 Sotilaspastoreiden työnkuva rauhan aikana

Kirkollisen työn päämääränä on tukea puolustusvoimissa palvelevia hengellisissä ja henkisissä sekä eettisissä ja elämäntarkastuksellisisissa pohdinnoissa. Tarkoituksena on auttaa sotilasta kantamaan vastuuta niin itsestään ja lähimmäisestään kuin yhteisöstäänkin. Kirkollinen työ toteutuu yhteisön jumalanpalveluselämän, opetuksen ja sielunhoidon järjestämisellä ja kehittämisellä. Tehtävästä ovat vastaamassa kenttäpiispan johdolla sekä vakituiset että osa-aikaiset sotilaspapit.⁴⁶

Puolustusvoimien sotilaspapisto koostuu evankelis-luterilaisen ja ortodoksisen kirkon päätoimisista ja osa-aikaisista papeista. Evankelis-luterilainen ja ortodoksinen kirkollinen työ ovat hallinnollisesti yksi kenttäpiispan johtama kokonaisuus. Kirkkojen tunnustusperusta tuo kuitenkin tavoitteisiin ja tehtäviin omaa sisältöään. Puolustusvoimiin valittu pappi nimitetään sotilaspapin virkaan hänen täyttäessään kelpoisuusvaatimukset. Kelpoisuusvaatimuksia ovat pappisvihkimys ja varusmiespalveluksen suorittaminen. Puolustusvoimien komentaja nimittää sotilaspapin virkaansa kenttäpiispan esityksestä. Viralla on kaksi puolta. Sotilaspappi on valtion virkamies ja vastaa suoritettusta virkatoimesta

---

⁴⁴ Niskanen, Ahonen ja Eronen 2004, 187.

⁴⁵ Tilli 2014, 11 ja 13.

⁴⁶ Palola 2008, 151.

kenttäpiisalle tämän valvoessa ja johtaessa hänen työtään. Pappisvihkimyksensä kautta sotilaspappi on kuitenkin sitoutunut myös kirkon virkaan.⁴⁷

Kirkollisen työn toteutuksessa merkittävintä on julistuksen, opetuksen ja sielunhoidon kattavan perustyön järjestelyt sotilaspapin vastuualueella. Jokaista saapumiserää kohden suunnitellaan koko palveluksen ajalle jumalanpalvelusten, hartauksien ja oppituntien ajankohdat. Varuskunnissa tapahtuvan toiminnan lisäksi suunnittelussa huomioidaan myös maastoharjoituksissa tapahtuva toiminta. Suunnittelussa huolehditaan varusmiesten osallistumismahdollisuudesta *tiettyyn* määrään jumalanpalveluksia ja oppitunteja. Sielunhoidon osalta keskeisintä on sotilaspapin tavoitettavuus ja läsnäolo.⁴⁸

Julistuksen tavoitteena on, että varusmies tai muu sotilasyhteisön jäsen oppii tuntemaan kolmiyhteisen Jumalan ja saamaan sanan ja sakramenttien avulla tukea uskonelämäänsä, kasvaa yhdessäolon, yhdessä tekemisen, juhlan, hiljentymisen ja pyhyiden kokemisesta, ymmärtää julistustilaisuuksien yksilöä ja yhteisöä tukevan merkityksen ja ymmärtää jumalanpalvelukset ja hartaustilaisuudet seurakunnan kokoontumiseksi Jumalan eteen sekä tuntee niiden muodot ja tavat.⁴⁹ Julistuksen tärkein tehtävä on välittää evankeliumi Jumalan rakkaudesta ja anteeksiantamuksesta sanan ja sakramenttien välityksellä. Julistukseen kuuluvia tilanteita ovat jumalanpalvelukset ja ehtoollistilaisuudet, hartaudet ja hartauskirjoitukset, hengelliset päivät ja juhlat, hengellisen musiikin tilaisuudet, pienryhmätoiminta sekä retket ja vierailut.⁵⁰

Jumalanpalveluksia järjestetään yleensä kerran kuukaudessa. Erityisesti kirkkovuoden juhla-aikoihin, itsenäisyyspäivään, erityisiin juhlapäiviin, palvelukseen astumiseen, sotilasvalaan, harjoituksiin ja kotiuttamiseen liittyen järjestetään jumalanpalveluksia. Hartauksia voidaan pitää aamulla palveluksen alkaessa, illalla, aterioiden yhteydessä, sairaalassa, sekä sotaharjoituksissa. Hartauden pitää sotilaspappi, varusmiespappi tai – diakoni⁵¹ tai mahdollisesti sotilaspapin harkinnan ja ohjeistuksen mukaan joku muu henkilö. Hartauteen kuuluu virsi, puhe ja rukous. Myös musiikkia, hiljentymistä ja keskustelua voidaan liittää hartauden osaksi sekä myös modernimmat esitystavat kuten

---

⁴⁷ Palola 2008, 153–154.

⁴⁸ Palola 2008, 155–156.

⁴⁹ KirkO, 16; KirkOpas I, 35.

⁵⁰ KirkO, 16; KirkOpas I, 35.

⁵¹ Varusmiesdiakoni on kirkollisen alan varusmies, joka eroaa varusmiespapista siten, että hän ei ole teologisen tiedekunnan opiskelija vaan opiskelee esimerkiksi sosionomiksi, yhteisöpedagogiksi tai kirkkomuusikoksi. Varusmiespapin ja – diakonin työt ovat sisällöltään samat.

elokuva-, video- tai diaesitykset ovat mahdollisia. Hartaustilaisuudet sovitetaan sotilaallisiin harjoituksiin siten, että järjestelyt tukevat hiljentymistä.⁵²

Myös puolustusvoimien henkilöstölle järjestetään hengellisiä tilaisuuksia. Varuskunnissa hengellisiä tilaisuuksia järjestetään kirkkovuoden juhla-aikoina ja erityistilanteissa sekä kenttäpiispan käyntien yhteydessä. Julistuksen piiriin kuuluvat myös pienryhmätoiminta kuten raamattu-, rukous- ja keskustelupiirit.⁵³

Uskonnonvapauslaki takaa muuhun kuin evankelisluterilaiseen kirkkokuntaan kuuluville oikeuden saada anomuksen kautta vapautus palvelusluontoisista kirkollisista tilaisuuksista. Oman kokemukseni mukaan käytännössä ei enää nykyään vaadita anomusta, vaan varusmies voi suullisesti ilmoittaa jäävänsä pois kirkollisen alan tilaisuuksista uskonnollisen vakaumuksensa vuoksi. Muuhun kuin kansankirkkoon kuuluvalla varusmiehelle pyritään mahdollisuuksien mukaan järjestämään hänen oman tunnustuksensa mukaista uskonnollista toimintaa.⁵⁴

Puolustusvoimien kirkollinen työ jakaantuu evankelisluterilaisen kirkon ja ortodoksisen kirkon opetukseen ja on osa puolustusvoimien koulutusta. Varusmiesten lisäksi opetusta annetaan myös sotilasoppilaitosten oppilaille ja reserviläisille. Kirkollisessa opetuksessa käsiteltävänä ovat ihmiselämän erilaiset kysymykset kristillisen uskon ja etiikan näkökulmasta.⁵⁵ Opetuksen osana ovat oppituntien lisäksi luennot, perhekasvatustilaisuudet ja virsiopetus. Myös tarpeen vaatiessa järjestettävä rippikoulu kuuluu kirkollisen työn opetukseen. Oppituntien aiheina ovat ihmisenä kasvaminen, perheessä ja ryhmässä eläminen, ihmissuhteet, esimiehenä ja alaisen toimiminen, maanpuolustuksen eettiset kysymykset sekä poikkeusolojen kirkollinen työ ja kaatuneiden huolto.⁵⁶

Perhekasvatuksessa käsitellään seurusteluun, perhe-elämään ja lasten kasvattamiseen liittyviä asioita. Tilaisuuksiin voidaan kutsua myös asiantuntijoita mukaan ja esimerkiksi sotilaskotiyhdistyksen kanssa voidaan tehdä yhteistyötä asiantuntijoiden järjestämiseksi. Virsiopetuksessa pyritään opettamaan jumalanpalvelusten, hartauksien ja muiden hengellisten tilaisuuksien virret ja ymmärtämään niiden merkitys uskonelämän hoitamisessa sekä ohjata virsikirjan käytön opetteluun arkipäivän elämässä. Mahdollisuuksien mukaan virsiopetus pyritään järjestämään kirkossa ja siihen voidaan liittää myös muun hengellisen

---

⁵² KirkO, 16; KirkOpas I, 35–36.

⁵³ KirkO, 16.

⁵⁴ KirkOpas I, 36.

⁵⁵ KirkO, 17; KirkOpas I, 37.

⁵⁶ KirkO, 17.

musiikin kuuntelua ja opettelemista.⁵⁷ Sotilasriippikoulu on aikuisille tarkoitettu yksityisriippikoulu, jota kehitetään evankelis-luterilaisen kirkon ohjeiden mukaisesti. Sotilasriippikoulu toimii kastekouluna, valmistaa konfirmaatioon ja johdattaa henkilökohtaiseen kristilliseen uskoon ja toimimaan seurakunnan jäsenenä. Tavallisen peruskoulutuskauden kirkollisen työn lisäksi riippikoulua on pidettävä vähintään 20 tuntia ja riippikoulu on mahdollista järjestää jokaiselle saapumiserälle sen mukaan, ilmestyykö halukkaita. Mahdollisia tapoja riippikoulun järjestämiseen ovat esimerkiksi leirit ja muut kokoavat tavat.⁵⁸

Kirkollisen opetuksen tavoitteena on opettaa sotilasyhteisön jäsen tuntemaan kristillinen usko, seurakunnan elämä ja kirkollisen työn perussisältö sekä opettaa etsimään elämäänsä suuntaa kristillisen elämäntietämisen pohjalta. Kirkollinen opetus pyrkii myös antamaan varusmiehelle tai muulle sotilasyhteisön jäsenelle ymmärrystä yhteisöllisestä vastuusta kanssaihmisistään palvelustehtävässä, kodissa ja yhteiskunnassa.⁵⁹

Kirkollisen työn tavoite on, että sotilasyhteisön jäsen saa sielunhoidon kautta Jumalan anteeksiantamuksen ja toivon, löytää kristillisestä ihmiskäsityksestä suuntaa elämäänsä sekä oppii tuntemaan paremmin itseään ja ratkaisemaan elämäänsä liittyviä ristiriitoja.⁶⁰ Sielunhoidossa on kyse kokonaisvaltaisesta auttamisesta elämän ongelmissa kuuntelun, keskustelun ja evankeliumin sanoman keinoin. Sielunhoidon sisältö ei perustu tiukasti rajattuihin kaavoihin tai asetuksiin vaan voi sisältää keskustelun lisäksi myös esimerkiksi raamatunlukua, rukousta, virsilaulua, ripin sekä ehtoollisen. Sielunhoidollinen apu perustuu sotilaspapin ammattitaitoon, elämäntietämiseen ja ammatilliseen kutsumustietoisuuteen. Sielunhoidolle on tärkeää sotilaspapin käynnit varusmiesten tuvilla, sairaskodeissa, sairaalassa, päävartiossa, esikunnissa sekä muualla varuskunnassa, koska nämä tilaisuudet luovat tilaisuuksia keskustelulle. Myös leiri- ja sotaharjoitukset ovat otollisia paikkoja ja tilanteita sielunhoidolliselle keskustelulle. Perustavaa on siis sotilaspapin aktiivinen mukana oleminen sotilasyhteisön elämässä ja toiminnassa.⁶¹

Sotilasyhteisön jäsenillä on oikeus mahdollisuuteen tavata sotilaspappi ilman tarpeetonta viivytystä. Tämä koskee myös sotilaspapin poissaoloon liittyviä tilanteita, joita pyritään täyttämään päivystys- ja sijaisuusmenettelyin.

---

⁵⁷ KirkOpas I, 38–39.

⁵⁸ KirkOpas I, 38.

⁵⁹ KirkOpas I, 37.

⁶⁰ KirkOpas I, 39.

⁶¹ KirkOpas I, 39–40; KirkO, 17.

Sielunhoidon toteuttamisesta sekä siitä, miten saada yhteys sotilaspappiin, on tiedotettava varusmiehille. Usein sotilassielunhoito edellyttää myös yhteistyötä esimiesten, lääkintähenkilöstön sosiaaliasioita hoitavien ihmisten sekä omaisten kanssa. Asianosaisten suostumus on kuitenkin ehdoton tällaisen yhteydenpidon toteutumiseksi ja silloinkin keskustellaan vain siitä, mikä on tilanteen kannalta tarpeellista. Sotilaspappi on yksityisen ripin ja sielunhoidollisten keskusteluiden sisällön suhteen vaitiolovelvollinen.⁶²

Sotilaspappi toimittaa pyydettyä varusmiehille, reserviläisille ja henkilökunnalle myös kasteita, avioliittoon vihkimisiä, hautaan siunaamisia sekä muita kirkollisia toimituksia. Tällöin sotilaspappi käy asianosaisten kanssa etukäteen läpi toimituksen kulkua ja merkitystä sekä muita siihen liittyviä asioita varmistaen, että ne tulevat ymmärretyiksi. Samalla on mahdollisuus keskustella myös muista asioista.⁶³

Harjoituksissa tehtävästä kirkollisesta työstä sovitaan aina etukäteen harjoituksen johdon kanssa, jotta tilaisuudet on mahdollista merkitä harjoituksen ohjelmaan. Harjoituksissa on koulutettavina reservin sotilaspappeja ja –diakoneja, jotka samaan aikaan tekevät kirkollista työtä omissa joukoissaan.⁶⁴

Kirkollisen työn luonne on ekumeeninen ja yhteistyöhakuinen. Perinteisiä yhteistyökumppaneita ovat sotilaskotiyhdistys, sosiaalitoimikunta, varusmiestoimikunnat ja päällystön hengellisen toiminnan säätiö. Lisäksi sotilaspapin on toimittava yhteistyössä seurakuntien kanssa ja osallistuttava niiden tilaisuuksiin sekä tuotava omalla käytöksellään esille puolustusvoimien kirkollisen työn olemus kirkon työnä.⁶⁵ Sotilaspapiston tehtäviin kuuluu myös varsin erilaisia tehtäviä. Sotilaspapisto esimerkiksi toimii vuosina 1939–1944 sodissa kadonneiden, kentälle jääneiden sankarivainajien etsinnöissä toimivien tahojen kanssa yhteistyössä. Sotilaspapisto osallistuu työhön muun muassa hautausjärjestelyiden ja omaisten tukemisen muodossa. Vuonna 2013 kaatuneiden muistopäivänä siunattiin yli 40 kentältä löydettyä ja kotiin tuotua sankarivainajaa.⁶⁶ Lisäksi kirkollisen työn saralla asetettiin vuonna 2013 kenttäpiispan toimesta työryhmät uudistamaan varusmiesten kirkollisen työn oppitunteja,

---

⁶² KirkOpas I, 40; KirkO, 18.

⁶³ KirkOpas I, 40.

⁶⁴ KirkOpas I, 40.

⁶⁵ KirkOpas I, 40.

⁶⁶ Kirkollisen työn vuosikertomus 2013, 4.

varusmiespappien ja –diakonien koulutusta, kirkollisen työn ohjesääntöä sekä kaatuneiden huollon ohjeistusta.⁶⁷

3.2 Naisten kivinen tie pappisvirkaan

3.2.1 Mitkä ovat teologinaisten työmahdollisuudet?

Naisten hyväksyminen yliopisto-opiskelijoiksi avasi tien kohti kirkon virkoja ja pappisvirkaa. Opintie alkoi avautua naisille 1800-luvun loppupuolen yhteiskunnallisen murroksen seurauksena. Ensimmäiset naiset pääsivät ylioppilaisiksi yhteiskoulusta 1890. Myös yliopisto-opintoihin oli mahdollisuus osallistua erivapausteitse. Luentoja naiset olivat saaneet käydä kuuntelemissa vapaasti jo aiemmin.⁶⁸ Ensimmäisenä naisena Suomessa aloitti teologisen tiedekunnan opinnot ja suoritti teologien erotutkinnon miesten rinnalla Wendla Matilda Ivaska. Ivaska auskultoi ja toimi uskonnon opettajana eläkkeelle siirtymiseen asti. Teologisessa tiedekunnassa alkoi hänen jälkeensä olla naisia, mutta vasta 1930-luvulla naisten valmistumisesta tuli vuosittaista ja jatkuvaa.⁶⁹

Naisasialiike pyrki alusta asti aktiivisesti pappisviran avaamiseen naisille. Koska naisilla ei ollut ennen vuotta 1933 pääsyä kirkolliskokoukseen, ei heillä ollut kanavaa tuoda asiaansa päättäjien eteen. Kirkon johto oli torjunut kaikki aiemmat yritykset suoraan, koska ne tulivat naisasialiikkeeltä eikä kirkon sisäpuolelta.⁷⁰ Naisteologin määrä tiedekunnassa kasvoi, mikä johti auttamatta siihen, että naiset itsekkin alkoivat pohtia asemaansa ja tulevaisuutensa työmahdollisuuksia. Naisteologit alkoivat kokoontua yhdessä miettimään tulevaisuuttaan ja tarvittavia toimenpiteitä. Myös tiedekunnan opettajat olivat huolissaan siitä, mihin niin suuri määrä valmistuneita naisia sijoitettaisiin

---

⁶⁷ Kirkollisen työn vuosikertomus 2013, 1.

⁶⁸ Lehtiö 2004, 15.

⁶⁹ Ojanen 2003, 9.

⁷⁰ Lehtiö 2004, 81.

erotutkinnon suorittamisen jälkeen. Ainut varma suunta naisteologeille oli koulutehtävien parissa, ja nämäkin työpaikat saattoivat olla kiven alla.⁷¹

Eräässä naisten epävirallisessa kokoontumisessa asetettiin työryhmä eli komitea, jonka tehtäväksi muodostui erityisen kirjelmän laatiminen ja kirjelmää tukevien lausuntojen hankkiminen. Komitea päätti kirjoittaa kirjelmän arkkipiispa Lauri Ingmanille, joka oli vihitty arkkipiispaksi lokakuussa 1930. Ingman oli toiminut aiemmin käytännöllisen teologian professorina ja opettanut myös naisteologeja, jotka nyt olivat komitean takana ja lähestyivät häntä kirjeitse. Kirje lähetettiin 30.3.1931 ja sitä oli allekirjoittamassa 16 naisteologia, joista osa oli suorittanut jo erotutkinnon ja osa opiskeli edelleen. Kirjelmässä naiset pohtivat keinoja päästä seurakuntien ja kristillisten järjestöjen työhön sekä julistamaan evankeliumia. He kokivat voivansa täydentää miesten työtä ja toimia osallistumalla esimerkiksi sielunhoitoon. Lisäksi kasvatus- ja koulutustehtävät olisivat naisille sopivia ja jotkut kristilliset järjestöt olivatkin jo käyttäneet naisia tällaisissa tehtävissä. Naisteologit korostivat sielunhoitoa ja kasvatusta juuri naisten omana alana tulevaisuudessa.⁷²

Kirjelmässä naiset ottivat huomioon seurakuntien henkilökuntamäärän ja resurssit ja toivoivat voivansa päästä toimimaan miesteologien rinnalla niin, ettei työntekijöiden määrää tarvitsisi välttämättä muuttaa. He ottivat myös huomioon sen, etteivät kaikki seurakunnat haluaisi naisia palvelukseensa ja esittivät, että kukin seurakunta saisi itse päättää siitä. Myös palkkaustoive oli ajalleen realistinen, naiset eivät vaatineet itseään rinnastettavaksi palkkauksessa papistoon, vaan pyysivät koulutuksensa mukaista kohtuullista palkkaa. Myöskään muita papistolle kuuluvia oikeuksia he eivät pyytäneet. Pappisviran mahdollisuus olikin esillä vain siitä syystä, ettei muuta teologista virkaa ollut. Naisteologit toivoivat arkkipiispalta kannanottoa asiaansa ja pyysivät tätä viemään asian kirkolliskokouksen käsittelyyn.⁷³

Arkkipiispa Ingman vastasi naisille huhtikuussa 1931. Kirjeessä arkkipiispa oli vastannut lähinnä naisten toimimiseen pappisvirassa, mitä hän ei pitänyt mahdollisena. Arkkipiispa kuitenkin piti naisten toimimista seurakunnissa toivottavana, mutta ei tarjonnut tähän käytännön ratkaisuja. Hurskaiden piirien kielteisen suhtautumisen johdosta olisi odotettava suotuisampia aikoja jatkaa keskustelua naisten osallistumisesta jumalanpalveluksen toimittamiseen.

---

⁷¹ Lehtiö 2004, 82 ja 87.

⁷² Lehtiö 2004, 87–89.

⁷³ Lehtiö 2004, 89–90.

Arkkipiispa Ingman ei pitänyt pappisviran avaamista naisille toivottavana ja torjui kirkolliskokousaloitteen. Vastaus ei sisältänyt mitään konkreettisia toimenpiteitä naisten asian edistämiseksi.⁷⁴

Aktiivisten naisteologien toimesta perustettiin naisteologiyhdistys 18.3.1934. Yhdistys syntyi naisteologien tarpeesta tavata muita samassa tilanteessa olevia ja pohtia yhdessä tulevaisuutta ja sen tarjoamia mahdollisuuksia. Oikeusministeriö hyväksyi yhdistyksen yhdistysrekisteriin 30.8.1934. Yhdistyksen päätehtävinä ja tarkoituksena oli toimia yhdyssiteenä naisteologien kesken ja ajaa heitä koskevia asioita.⁷⁵ Yhdistys lähetti piispainkokoukselle kirjeen huhtikuussa 1935. Kirjeessä naisteologit osoittivat haluaan päästä isompien seurakuntien palvelukseen, joiden toiminta oli muutenkin jo kehittynyt monimuotoiseksi. Uudet työmuodot vaativat uutta ja erikoistunutta työvoimaa, ja naiset voisivat vastata tähän tarpeeseen. Aiemmin neljä seurakuntaa oli ottanut naisia palvelukseensa. Kirjeessä toivottiin piispainkokouksen kehottavan tuomiokapituleita esittämään suuremmille seurakunnille naisteologien palkkaamista. Palkkauksen suhteen naisteologit toivoivat yliopistollisen oppiarvonsa huomioimista.⁷⁶

Naisteologiyhdistys sai piispainkokoukselta vastauksen 12.2.1936. Piispainkokous oli päättänyt vedota tuomiokapituleihin, jotta nämä kehottaisivat seurakuntia palkkaamaan naisia erityisesti naisten ja lasten keskuudessa tehtävään työhön. Vaikka ilmaistiin, ettei nainen voinut opettaa eli pitää rippikoulua ja saarnaa, saattoi nainen toimia nuorten tyttöjen johtajana, opastajana ja sielunhoitajana. Piispainkokouksen päätös oli naisteologeille suuri voitto ensimmäisenä virallisena positiivisena kannanottona heidän mahdollisuudestaan toimia seurakuntatyössä. Päätös myös rohkaisi heitä jatkamaan aktiivisesti oman paikkansa etsimistä seurakunnassa.⁷⁷

Ensimmäisenä kristillisenä yhdistyksenä naisteologin otti palvelukseensa NYKY eli Naisylioppilaiden kristillinen yhdistys. Filosofian kandidaatti Aili Havas valittiin Naisylioppilaiden kristillisen yhdistyksen naissihteeriksi 1926 hänen aloittaessaan samalla teologian opinnot. Muiden tehtävien ohella naissihteerin tehtäviin kuului myös eri tilaisuuksissa puhuminen ja naisten rukouspiiristä vastaaminen. Naissihteeri suunnitteli useita tilaisuuksia itsenäisesti

---

⁷⁴ Lehtiö 2004, 90–91.

⁷⁵ Lehtiö 2004, 95 ja 98.

⁷⁶ Lehtiö 2004, 99.

⁷⁷ Lehtiö 2004, 100.

ja piti niiden loppuhartaudet. Syksyllä 1934 myös Suomen Luterilainen evankeliumiyhdistys palkkasi naisteologin, joka valittiin Evankelisten ylioppilaiden liiton naissihteeriksi. Naissihteeriksi huolehti lastenosastosta ja naisten parissa tehtävästä työstä. Teologiaa opiskelleiden naisten työ kristillisessä ylioppilasliikkeessä antoi sysäyksen toiminnalle lasten, nuorten sekä nuorten aikuisten parissa.⁷⁸

Ensimmäiset naimattomat suomalaiset naiset lähtivät lähetystyöhön vapaakirkollisen Vapaan lähetyksen kautta 1890-luvun alussa. Naisten lähetystyötä ei pidetty Raamatun vastaisena, koska he tekivät työtä opetus- ja palvelutehtävissä eivätkä toimineet saarnaajina.⁷⁹ Myös naisteologeille aukesi uusi työala lähetystyössä. Naisteologit olivat paitsi hyvin koulutettuja, myös kutsumustietoisia työntekijöitä. Lähetystyö antoi naisille aiempaa vastuullisempia tehtäviä.⁸⁰ Naisteologit toimivat myös pyhäkoulutyössä sekä nais- ja nuorisotyössä.⁸¹

3.2.2 Naispappeuden käsittely kirkolliskokouksissa

Vuoden 1953 kirkolliskokous sai käsiteltäväkseen ylimääräisenä asiana pappien ja naisteologiensa palkkausta sekä asemaa koskevan mietinnön sekä ehdotukset. Lisäksi mietintöön sisältyi papin apulaisen tai sijaisen palkkaukseen liittyvät ehdotukset.⁸² Lähetekeskustelussa esitettiin erilaisia näkökantoja. Teologian tohtori Hannes Leinonen korosti naisteologin ensisijaisen ja tärkeimmän paikan olevan koulussa. Miehiä ei kuitenkaan haluttu unohtaa opetustehtävistä vaan toivottiin, että molemmat sukupuolet toimisivat sekä koulussa että seurakunnassa. Myös naisteologeilla olisi siis oltava oma paikkansa molemmissa, asema ja palkkaus olisivat järjestelykysymyksiä. Ylitornion kristillisen kansanopiston johtaja P.E.Leppäsaajo uskoi komitean pyrkivän pidemmälle naisteologiensa aseman ajamisessa mitä antoivat ymmärtää, koska kirkkolakiin haettiin muutosta.

---

⁷⁸ Lehtiö 2004, 107–108.

⁷⁹ Helander 2002, 189.

⁸⁰ Lehtiö 2004, 108, 111.

⁸¹ Lehtiö 2004, 117–118.

⁸² Lehtiö 2004, 243.

Leppäsaajo näki komitean pyrkivän salakuljettamaan naispappeuden kirkkoon. Ehtoollisen jako-oikeuden myöntäminen naisille sielunhoidon yhteydessä olisi edellyttänyt muutosta kirkkolakiin.⁸³

Kirkkolakivaliokunta valmisti piispa Martti Simojoen johdolla mietinnön, jossa korostettiin kahta asiaa. Ensinnäkin haluttiin korostaa naisteologiien palvelutyötä ja sen eteenpäin kehittämistä seurakunnissa. Toisena asiana, joka nähtiin äärimmäisen tärkeäksi, oli evankeliumin levittäminen uusien mahdollisuuksien kautta. Valiokunta esitti viisihenkisen komitean asettamista selvittämään naisteologiien asemaa. Ehtoollisenjako-oikeutta koskeva kohta esitettiin tässä vaiheessa raukeamaan. Komitea esitti myös kirkkolakiin lisäystä, joka mahdollistaisi naisteologiien palkkaamisen seurakuntiin. Naisteologiien palkkauksessa noudatettaisiin tällöin ylimääräisten pappien palkkauksen ja etujen mukaista kaavaa.⁸⁴

Naisteologiien asian käsittely aiheutti pelkoa siitä, että mikäli ehtoollisen jakaminen mahdollistettaisiin naisteologeille, olisi se askel kohti naispappeutta. Etenkin herätysliikkeiden edustajat olivat vahvasti tätä vastaan. Keskustelussa kuitenkin kannatettiin naisteologiien aseman selvittämistä perinpohjaisesti. Valiokunnan ehdotus hyväksyttiin ja naisteologiien asemaa tutkimaan asetettiin komitea.⁸⁵ Kirkolliskokouksessa oli ensimmäistä kertaa mukana muutama naisedustaja ja he kokivat suhtautumisen itseään kohtaan myönteiseksi. Vuoden 1953 kirkolliskokous oli merkittävä myös siltä kannalta, että kaikkien seurakunnassa toimivien naisteologiien palkkaus tuli yhdenmukaiseksi sen myötä.

⁸⁶

Vuoden 1958 kirkolliskokouksessa oli edellisen kahden sijaan jo yhdeksän naisedustajaa, joista kaksi oli naisteologeja. Naisten tavoitteena kirkolliskokouksen suhteen oli naisteologiien aseman parantaminen ja heidän työhönsä liittyvien epäkohtien korjaaminen. Naisedustajienkin kesken kannanotot naisten asemaan seurakunnassa ja etenkin pappisvirkaan liittyen olivat eriäviä. Osa kannatti naispappeutta kun taas osalla oli selkeästi maltillisempi kanta ja he pyrkivät naisteologiien tehtävän rajaamiseen toistaiseksi sielunhoitoon ja

---

⁸³ Lehtiö 2004, 243–244.

⁸⁴ Lehtiä 2004, 244.

⁸⁵ Lehtiö 2004, 244–245.

⁸⁶ Lehtiö 2004, 245.

rippikouluun. Kaikki kannanotot olivat kuitenkin maltillisia ja yhteistä niille oli se, että kaikki näkivät naisteologien aseman ratkaisemisen tarpeelliseksi.⁸⁷

Huomionarvoista on, että tämän kirkolliskokouksen aikaan Ruotsissa oli jo avattu pappisvirka naisille. Komitean puheenjohtajana toimiva professori Aimo T. Nikulainen oli sitä mieltä, että Ruotsissa tehtyyn päätökseen oli vaikuttanut voimakas yleinen painostus, mutta myös teologisella tutkimuksella oli ollut merkittävä osa päätöksen syntymisessä. Lisäksi Ruotsissa suuri osa papistoa oli kääntynyt kannassaan ja siirtynyt naispappeuden kannattajien joukkoon.⁸⁸ Nikolainen kokosi päätöspuheenvuorossaan ajatuksensa siten, ettei riittävää ollut se, ettei Raamatusta löytynyt estettä naispappeudelle. Myös naispappeuden puolesta olisi löydettävä argumentteja sekä Raamatusta että kirkon sen hetkistä tarpeista.⁸⁹

Lestadiolaisen herätysliikkeen edustaja, Oulun tuomiorovasti L.P. Tapaninen oli sitä mieltä, että Jumala oli kaksi sukupuolta luodessaan tarkoittanut näille omat, erilliset tehtävät. Mies ei voinut toimia äitinä ja nainen taas ei sopinut kaikkiin yhteiskunnallisiin tehtäviin. Tapaninen myös korosti sitä, että naisen tulisi arvostaa omaa tehtäväänsä eikä pyrkiä alemmuuskompleksinsa takia hävittämään sukupuolieroja.⁹⁰

Valiokunta tuli siihen tulokseen, että naisten kirkollinen virka avaisi naisteologeille uusia mahdollisuuksia ja olisi positiivinen suunta koko kirkolle. Valiokunta huomioi kuitenkin myös sen, että naisteologilta puuttui erikoisvirassa kirkon suoman auktoriteetin tuki. Valiokunta esitti, että asetetaan komitea tutkimaan naispappeutta. Ehdotettu vikaari-nimike hylättiin ja pitäydyttiin naisteologissa. Valiokunnan ehdotukseen kuului myös naisteologien virka-aseman vakinaistaminen, vaikka se vaatikin kirkkolakiin muutoksia. Myös tässä asiassa oli tultu eteenpäin edellisestä kirkolliskokouksesta.⁹¹

Kirkolliskokous hylkäsi valiokunnan ehdotuksen äänestyksessä, koska määräenemmistö jäi saavuttamatta. Ääniä annettiin 83 puolesta ja 35 vastaan. Uudistus olisi vaatinut kolme neljäsosaa äänistä. Myöskään pappisviran avaamista naisille koskeva ehdotus ei saavuttanut vaadittua äänimäärää. Tästä johtuen kenttäpiispa Toivo Laitinen ehdotti, että perustettaisiin uusi komitea, jonka tehtävänä olisi jälleen tutkia pappisviran avaamista naisille. Siviilivaliokunta taas

---

⁸⁷ Lehtiö 2004, 305–306.

⁸⁸ Lehtiö 2004, 307.

⁸⁹ Lehtiö 2004, 307.

⁹⁰ Lehtiö 2004, 308.

⁹¹ Lehtiö 2004, 309.

esitti, että asia annettaisiin kirkkolakikomitean mietittäväksi. Näin naisteologien aseman pohtiminen ja järjestely siirtyi kirkkolakikomitealle ja seuraavaan kirkolliskokoukseen.⁹²

Vuoden 1963 kirkolliskokouksessa käsiteltiin ensin lehtorin virkaa ja lopuksi naispappeuskomitean mietintöä. Erityisviran tarpeellisuutta naisille pidettiin muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta pääosin tarpeellisenä. Asia oli kypsynyt jo pitkään ja kirkolliskokous äänestikin lähes yksimielisesti (118-5) lehtorinviran perustamisen puolesta. Pitkäjänteisen työn tuloksena naiset saivat viimein erillisen viran virallisine nimikkeineen. Vakinaisen lehtorin virka rinnastettiin palkkauksessa kappalaiseen ja ylimääräinen lehtori taas viralliseen apulaiseen. Siinä missä papit suorittivat pastoraalitutkinnon, suorittivat naisteologit vakinaisen lehtorin virkaa varten vastaavan tutkinnon tuomiokapitulissa.⁹³ Tämän jälkeen oli vuorossa keskustelu naispappeudesta ja ensimmäistä kertaa historiassa äänestys naispappeudesta käytiin suljetuin lipuin. Tällä estettiin se, ettei ketään voitu leimata naispappeuden vastustajaksi, mutta myös annettiin jokaiselle mahdollisuus myöhemmin harkita ja muuttaa kantaansa. Pappisviran avaaminen naisille kaatui äänin 68–55.⁹⁴

Kirkolliskokous käsitteli naispappeusasiaa moneen kertaan. Vuoden 1963 kirkolliskokouksesta ehti kulua vielä yli kaksikymmentä vuotta ennen kuin vuoden 1986 kirkolliskokous hyväksyi lopulta naispappeuden. Pappisviran avaamisesta naisille annettiin ääniä 87 puolesta ja 21 vastaan. Niinpä 6. marraskuuta vuonna 1986 pappisvirka oli viimein avoin myös naisille.⁹⁵ Ensimmäiset naispapit vihittiin virkaan 6. maaliskuuta 1988 ja heitä oli vihittävänä samalla kerralla 94.⁹⁶

---

⁹² Lehtiö 2004, 311.

⁹³ Lehtiö 2004, 334–335; Lehtiö 2002, 208–209.

⁹⁴ Lehtiö 2004, 335.

⁹⁵ Ojanen 2003, 17–18; Lehtiö 2002, 209.

⁹⁶ Lehtiö 2002, 209.

3.3 Naiset ja maanpuolustus

Sota-aikoina Suomessa naisten osallistuminen sotilasorganisaatioiden toimintaan on rajoittunut lähinnä tukitehtäviin. Vuonna 1939 naisten käyttäminen sotateollisuudessa tuli erinäisten lakien kautta mahdolliseksi ja samaan aikaan alkoi 18–35-vuotiaille naisille suunnattu naisten vapaaehtoinen työpalvelu. Lotta Svärd-järjestö tarjosi naisille moninaisia tehtäviä osallistua taisteluun kotimaansa puolesta. Lääkintä- ja ruokahuollon lisäksi naiset osallistuivat muun muassa ilmavalvontaan ja osa lotista työskenteli jopa hyvin lähellä etulinjoja. Rauhansopimuksen perusteella järjestö lakkautettiin vuonna 1944, ja samalla katosi käytännössä kokonaan naisten mahdollisuus osallistua maanpuolustukseen.

⁹⁷

Armeija on ollut perinteisesti miesten maailma. Toisen maailmansodan aikana ja sen jälkeen alkoi eri puolilla maailmaa naisia osallistua maanpuolustustoimiin myös armeijan sisällä. Suomessa naiset oltiin valmiita hyväksymään armeijaan vasta 1990-luvun puolivälissä, eikä muutos silloinkaan sujunut vastalauseita.⁹⁸ Ensimmäisen kerran varsinaista naisten vapaaehtoista asepalvelusta selvitettiin vuonna 1992, kun puolustusministeri Elisabeth Rehn asetti työryhmän tutkimaan asiaa sekä naisten mahdollisuuksia sotilasuralla etenemiseen. Toimikunnan asettaminen oli ensimmäinen merkki asenteidenmuutoksesta ja siitä, että asia alettiin ottaa vakavasti. Aiemmin puolustushallinnossa oli oltu kiinnostuneita naisten vapaaehtoisen maanpuolustuksen lisäämisestä, mutta naisten osallistumista varsinaiseen asepalvelukseen ei ollut monikaan rojhennut julkisesti esittää.⁹⁹ Puolustusministeri Elisabeth Rehn puhuikin ensimmäisestä kaudestaan asti naisten tasa-arvon puolesta liittäen sen nimenomaan keskusteluun naisten asemasta puolustusvoimissa ja maanpuolustuksessa.¹⁰⁰

Aiemmin naisten osallistumista maanpuolustukseen oli pohdittu erilaisissa ehdotuksissa. Jo 1900-luvun alkupuoliskolla esitettiin järjestelmän perustamista, jossa pohdittaisiin naisten osallistumista maanpuolustukseen ja siihen valmistavaa koulutusta. Myös asevelvollisuutta vastaavan määräaikaisen oppi- ja

---

⁹⁷ Tuominen 1988, 442.

⁹⁸ Laisi 1998, 10.

⁹⁹ Puhakka 1992, 6.

¹⁰⁰ Puhakka 1992, 9.

työvelvollisuuden asettaminen oli esillä, mutta nämä suunnitelmat jäivät kuitenkin toteutumatta.¹⁰¹

Maanpuolustuslainsäädäntötoimikunta eli niin kutsuttu Mannerin komitea sai osatehtäväkseen selvittää naisten osallistumista maanpuolustukseen. Se jätti 1966 osamietintönsä, jossa teki ehdotukset naisten kouluttamisesta, henkilöstön luetteloinnista ja palvelukseen kutsumisesta poikkeuksellisissa oloissa. Mietintöön sisältyi myös ehdotus naisten määräämisestä erilaisiin maanpuolustustehtäviin.¹⁰² Vuonna 1969 asetettiin jälleen uusi toimikunta, jonka tehtävänä oli selvittää, millaisiin tehtäviin naisia tarvitaan kriisiaikana, millä tavalla heidän valmentamisensa siihen voitaisiin hoitaa sekä miten varaamisen, valvonnan ja palvelukseen kutsumisen olisi tapahduttava. Tämä ”Naiset ja kriisinajan tehtävät” niminen komitea rakensi mietinnössään ehdotuksensa osaltaan yhteiskuntapalvelun varaan. Erilaisia palveluja perustamalla olisi mahdollista huolehtia lapsista, vanhuksista ja kodeista.

Vuonna 1977 asetettiin parlamentaarinen valmiuslainsäädäntökomitea, joka piti tärkeänä sitä, että poikkeusoloihin varauduttaisiin ennalta. Haluttiin, että naiset voitaisiin ennakkoon varata ja sijoittaa kriisitilanteessa tehtävään, joka parhaiten vastaa heidän koulutustaan, terveydentilaansa, asuinpaikkaansa ja niin edelleen. Toimikunta esitti myös aiempien ehdotusten ajankohtaistamista.¹⁰³ Maanpuolustusopetuksen neuvottelukunta nimesi jälleen yhden työryhmän, joka jätti mietintönsä maanpuolustusopetuksen ja muun turvallisuuspoliittisen tiedonjaon kehittämistä vuonna 1986. Mietinnössä todettiin naisten jatkuvasti lisääntyvä koulutus ja yhteiskunnallinen osallistuminen sekä sen vaikutuksesta naisten määrän kasvu johtotehtävissä ja siten myös turvallisuuspoliittisessa päätöksenteossa. Siispä oli tarpeen tehdä turvallisuuspolitiikkaa tutuksi naisille siinä missä miehillekin.¹⁰⁴

Puolustusministeriön vuonna 1989 asettama työryhmä ”Puolustusvoimien henkilöstö 2000” laati esityksen puolustusvoimien henkilöstön virkarakennetta ja palkkausta koskevien seikkojen kehittämiseksi. Työryhmä näki kehityksen johtavan väistämättä siihen, että naisia tuli palkata entistä vaativimpiin tehtäviin ja tehtäväalueista lähes kaikki olivat naisille mahdollisia. Työryhmä esitti myös, että naisten vapaaehtoiseen maanpuolustukseen perustuva koulutus olisi otettava

---

¹⁰¹ Komiteamietintö 1993:9, 9.

¹⁰² Komiteamietintö 1993:9, 9.

¹⁰³ Komiteamietintö 1993:9, 10.

¹⁰⁴ Komiteamietintö 1993:9, 10.

käsittelyyn. Asiaan liittyi myös se, että olisi tehtävä jonkinlainen säädös, jonka nojalla puolustusvoimissa palveleva nainen olisi velvollinen pysymään palveluksessa kriisin aikana. Selvitettäväksi esitettiin myös esteiden poistamista naisten palkkaamisesta valmiudellisesti tärkeisiin tehtäviin.¹⁰⁵

Vuonna 1992 valmistui jälleen uusi raportti työryhmältä, jonka tehtävänä oli ollut selvittää naisten asemaa puolustusvoimissa. Ehdotukset olivat pääasiallisesti parannusehdotuksia koskien johtamiskulttuuria, koulutusta, palkkausta ja työn sisältöä. Tämä työryhmä otti kuitenkin viimein kantaa myös naisten osallistumisesta sotilaallisiin tehtäviin ja esitti asian ottamista harkittavaksi.¹⁰⁶

Ratkaiseva käänne tapahtui kun puolustusministeriö asetti 10.1.1992 toimikunnan, jonka tehtäväksi tuli selvittää miten naisten maanpuolustukseen osallistumismahdollisuuksia voitaisiin parantaa ja onko tarvetta mahdollistaa naisille vapaaehtoisen asepalveluksen suorittaminen. Muita toimikunnan selvitystä vaativia asioita olivat: onko puolustusvoimissa palveleville naisille tarvetta järjestää sellaista koulutusta, jonka kautta he voisivat edetä sotilasvirkoihin, miten se olisi järjestettävissä sekä miten maanpuolustustiedon levittämistä olisi mahdollista tehostaa oppilaitoksissa ja erillisillä kursseilla siten, että naisten mahdollisuudet osallistua paranisivat. Toimikunnan nimeksi tuli ”Naiset ja sotilaallinen maanpuolustus” – toimikunta ja se kokoontui yhteensä 18 kertaa ja teki useita selvityksiä esimerkiksi tutustumalla puolustusvoimissa tapahtuvaan koulutukseen, käymällä keskusteluja ulkomaalaisten naissotilaiden kanssa ja tutustumalla heidän koulutukseensa Ruotsissa.¹⁰⁷

Mietinnössään vuonna 1993 Naiset ja sotilaallinen maanpuolustus – komitea esittää, ettei pidä perusteltuna sitä, että naisilta suljettaisiin sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävät vain sukupuoleen perustuen vaan kaikkien tehtävien tulisi olla avoinna kaikille yksilöllisten kykyjen ja ominaisuuksien mukaisesti. Koska muu yhteiskunta toimi jo näiden periaatteiden mukaan, tulisi myös puolustusvoimien siirtyä samalle tasolle ja tunnustaa maanpuolustus kaikille yhteiseksi. Toimikunta ehdotti, että naisille mahdollistettaisiin hakeutuminen vapaaehtoiseen asepalvelukseen ja osallistuminen maanpuolustukseen puolustusvoimien reserviin sijoitettuina tai sotilasammateissa. Toimikunnan esityksen mukaan naisten koulutus sotilastehtäviin tulisi suorittaa nykyisen koulutusjärjestelmän puitteissa, integroidusti ja siten, että siitä koituu

---

¹⁰⁵ Komiteamietintö 1993:9, 10.

¹⁰⁶ Komiteamietintö 1993:9, 11.

¹⁰⁷ Komiteamietintö 1993:9, I-II.

mahdollisimman vähän erikoisjärjestelyjä. Kaikkiin tehtäviin olisi sukupuolesta riippumatta sijoitettava henkilö, joka täyttää sen edellytykset ja on siihen asianmukaisesti koulutettu. Siten kaikki tehtävät olisivat avoinna naisillekin.¹⁰⁸

Toimikunta huomioi myös kansainvälisen kehityksen. Alun perin miehille ja naisille omat erilliset järjestelmänsä perustaneet maat ovat yhdistäneet tai ovat yhdistämässä järjestelmiään, kun taas pohjoismaissa on ollut jo ennestään täysin integroidut koulutus ja palvelusjärjestelmät. Koska naisten asepalvelus perustuisi vapaaehtoisuuteen, komitea ehdotti, että naisilla olisi alkuvaiheessa mahdollisuus keskeyttää palvelus. Vastaavasti puolustusvoimilla olisi oikeus peruuttaa asepalveluksesta annettu määräys kokiessaan, ettei henkilö sovellu palvelukseen tai täytä sen edellytyksiä. Nämä päätökset tulisi puolin ja toisin tehdä ennen sotilasvalaa tai -vakuutusta, jonka jälkeen naisen asema rinnastetaan asevelvolliseen mieheen. Asepalveluksen suoritettuaan naiset sijoitettaisiin miesten tavoin reserviin ja heidät kutsuttaisiin normaalin käytännön mukaan myös kertausharjoituksiin.¹⁰⁹ Asepalveluksen suorittaminen avaisi naisille myös mahdollisuuden hakeutua upseerin tai opistoupseerin ammattiin. Toimikunta esitti mietinnössään, että asepalveluksen suoritettuaan nainen voisi hakeutua upseeri- ja opistoupseerikoulutukseen sekä suorittaa ne samoin edellytyksin kuin mieskin.¹¹⁰

Tämän mietinnön perusteella määrättiin 17.2.1995 laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta. Lakiin perustuen naisen on mahdollista hakea varusmiespalvelusta vastaavaan vapaaehtoiseen asepalvelukseen, mikäli hän on Suomen kansalainen, iältään vähintään 18 ja alle 30 vuotta sekä terveydentilaltaan ja muilta ominaisuuksiltaan asepalvelukseen sopiva. Palvelukseenastumismääräyksen saatuaan naisella on mahdollisuus peruuttaa palveluksensa ennen sen alkamista tai viimeistään 45 päivän kuluessa palveluksen alkamisesta. Myös joukko-osaston komentajalla on naisen palvelukseen astumisesta 45 päivää aikaa peruuttaa annettu palvelusmääräys, mikäli hän kokee, ettei nainen sovellu palvelukseen. 45 päivän täytyttyä nainen rinnastetaan kaikissa suhteissa asevelvolliseen mieheen. Laki tuli voimaan 1.4.1995¹¹¹

---

¹⁰⁸ Komiteanmietintö 1993:9, 108.

¹⁰⁹ Komiteanmietintö 1993:9, 109.

¹¹⁰ Komiteanmietintö 1993:9, 110.

¹¹¹ Laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta 1§, 4§ ja 8§.

4 AINEISTON ANALYYSI

4.1 Onko sotilaspappi oman itsensä kirkkoherra?

Tutkimuksessa selvitetään, miten sotilaspapin työ eroaa seurakuntapapin työstä ja millaisia ajatuksia haastateltavilla on herännyt, kun he ovat siirtyneet siviiliseurakunnasta sotilaspapin työhön armeijaympäristöön. Lisäksi kiinnostus kohdistuu heidän kokemuksiinsa liittyen siihen, mitä sellaista sotilasyhteisö tarjoaa papille, mikä seurakunnassa jää vähemmälle ja toisinpäin. Haastateltavat ovat toimineet puolesta vuodesta useaan vuoteen seurakuntatyössä pappina ennen sotilaspastorin työtä ja osa on palannut seurakuntaan sotilaspalveluksen jälkeen.

Yksi päällimmäisistä ajatuksista sotilaspapin työhön siirryttäessä on ollut epävarmuus omasta pätevyydestä työhön, jossa toimitaan hyvin itsenäisesti. Haastateltavien joukossa on esiintynyt pohdintaa oman kokemuksen riittävydestä uudessa työssä, joka poikkeaa monin tavoin totutusta työstä seurakunnan parissa siviilimaailmassa.¹¹² Toisaalta haastateltavat kokivat myös suurta innostusta lähtiessään sotilaspastorin työhön ja osalle se olikin monivuotisten unelmien täyttymys. Haastateltavat kokivat palkitsevaksi saada haaveilemansa työn, jonka saamisesta he olivat kokeneet epävarmuutta.¹¹³ Sotilaspappi on yleensä yksin joukko-osastossaan¹¹⁴ hengellisen työn edustajana, eikä saa silloin lähietäisyydeltä samanlaista tukea kollegoilta, kuin mihin seurakuntatyössä on tottunut. Sotilaspastori voi toki olla yhteydessä kollegoihin, jotka työskentelevät toisissa joukko-osastoissa pappina sekä lähimpään esimieheensä, joka on yleensä oman sotilasalueen kenttärovasti. Kuitenkin haastatteluissa käy selkeästi ilmi kollegoiden tarjoaman vertaistuen tarve. Kollegoita on tietysti sotilaissa paljon mutta pappi toimii yksin hengellisen työn edustajana.¹¹⁵ Haastatteluiden valossa en kokenut sukupuolen olevan tässä vaikuttava tekijä.

Seurakuntalaisten rakenne sotilas- ja siviiliseurakunnan välillä koettiin yhtenä suurimmista eroista. Sotilasympäristössä seurakuntalaisten rakenne on

---

¹¹² Leena, 2; Minna, 1.

¹¹³ Marja, 1; Minna, 1.

¹¹⁴ Joukko-osasto: Joukko-osastoa on sotilas-osasto, jota kutsutaan prikaatiksi, rykmentiksi, pataljoonaksi lennostoksi, meripuolustusalueeksi tai varikoksi.

¹¹⁵ Leena, 3; Marja, 1; Minna, 3.

hyvin homogeeninen ja sisältää suurimmaksi osin vain nuoria aikuisia miehiä ja aikuisia miehiä, sukupuoli- ja ikäjakauma on hyvin erilainen kuin seurakunnassa.¹¹⁶ Erona nähdään myös se, että seurakunnassa työtehtävät ja tilaisuudet on yleensä kohdistettu tarkasti tietyille kohderyhmälle ja tilaisuuksissa käyvät usein samat henkilöt kerrasta toiseen, eli seurakunnan arjessa näkyvät aktiiviset uskonnonharjoittajat. Puolustusvoimissa taas seurakuntaan kuuluu laaja läpileikkaus nuorista ja etenkin nuorista miehistä. Silloin joukkoon mahtuu hyvin paljon muitakin kuin seurakunta-aktiiveja, joita on joukosta vain murto-osa. Tämä antaa papin työhön oman mausteensa ja haasteensa, kuten suunnitella puheensa siten, että jokainen saisi taustastaan ja kokemuksestaan riippumatta siitä jotain irti ja evääksi itselleen.¹¹⁷ Seurakunnan rakennetta pohdittaessa näyttää siltä, että persoonalla ja iällä on merkitystä työhön sopimiseen, ei niinkään sukupuolella. Sen sijaan etuna voidaan nähdä, että omasta varusmiespalveluksesta on suhteellisen vähän aikaa ja kykenee vielä muistamaan, millaista oli olla tuore varusmies.

Puolustusvoimat on myös työpaikkana hyvin miesvaltainen ja sen lisäksi oleellista on se, että ollaan ihmisten työpaikalla tekemässä papin työtä. Vaikka puolustusvoimat on organisaationa omanlaisensa, nähdään siellä kuitenkin pätevän samat sosiaalipsykologian lainalaisuudet kuin missä tahansa työpaikassa. Siviiliseurakunnassa seurakuntalaiset tulevat papin luokse, kun taas puolustusvoimissa pappi tulee seurakuntansa luokse näiden työ- ja palveluspaikoille. Myös tässä suhteessa sotilaspapin työ voidaan ajatella rinnastettavaksi työpaikka ja oppilaitospappeihin.¹¹⁸

Haastatteluissa tuli ilmi myös työajan merkitys. Seurakuntapastoreilla ei ole työaikaa, kun taas sotilaspastorit (varuskunnissa) työskentelevät työaikalain piirissä. Huomioitavaa on myös, että sotilaspastori tekee kriisinhallinta- ja rauhanturvatehtävissä työtään työaikalain ulkopuolella. Haastatteluissa ilmeni kokemus työajan suojelevasta merkityksestä oman jaksamisen kannalta. Haastateltavani ovat siirtyneet puolustusvoimien palvelukseen siviiliseurakunnasta, jossa työaikaa ei ole ja kokeneet sen merkittävänä ja positiivisena muutoksena. Työaikaan totuttelu edellyttää myös tehtävien priorisointia, koska annetut tehtävät tulisi saada tehdyksi työajan puitteissa.

---

¹¹⁶ Leena, 3.

¹¹⁷ Minna, 2.

¹¹⁸ Niina, 6.

Sotilaspastorin työ edellyttää myös ilta- ja viikonlopputöitä, mutta toisin kuin seurakuntapappi, sotilaspappi saa ne vapaina käyttöönsä myöhemmin.¹¹⁹

Aineiston perusteella myös sotilas- ja seurakuntapappien työtehtävien painotusten huomaa eroavan monin paikoin. Sotilasseurakunnassa julistus on pienemmässä roolissa kuin seurakuntatyössä ja opetuksen painotukset ovat keskenään hyvin erilaiset. Siviiliseurakunnassa opetus painottuu suuressa määrin rippikouluopetukseen kun taas puolustusvoimissa tehtävällä kirkollisella työllä on opetuksenkin suhteen omat painopisteensä, joita olen esitellyt tarkemmin sotilaspastoreiden rauhan ajan työnkuvan yhteydessä.¹²⁰ Huomioitavaa on myös, että puolustusvoimissa merkittävä osa kirkollisen työn opetuksesta tapahtuu maastossa, joten tämäkin antaa opetuksen suunnitteluun omat haasteensa.¹²¹ Jumalanpalveluselämä seurakunnassa poikkeaa varuskunnissa tehtävästä työstä siten, että varuskunnissa ei yleensä ole yhteistä viikoittaista messua ja muutoinkin säännöllinen kirkkovuoden eläminen puuttuu. Kuitenkin kriisinhallinta- ja rauhanturvatehtävissä viikkomessu yleensä järjestetään, joten tämä on samankaltaista seurakunnissa ja puolustusvoimissa silloin kun puhutaan nimenomaan rauhanturvaajien parissa tehtävästä työstä.¹²²

Puolustusvoimissa kirkolliset toimitukset jäävät lähes kokonaan pois (käytännössä lukuun ottamatta sotilashenkilökunnan vihkimisiä, hautajaisia ja heidän lastensa kastetilaisuuksia), ja myös julistus näyttelee pienempää roolia puolustusvoimissa kuin siviiliseurakunnassa. Sen sijaan sielunhoitotyö painottuu sotilasmaailmassa huomattavasti laajemmin kuin seurakuntatyössä.¹²³ Sielunhoidolliset keskustelut syntyvät puolustusvoimissa yleensä spontaanisti ilman ajanvarausta ja papin aktiivinen läsnäolo on tämän kannalta ensiarvoisen tärkeää. Aineisto kertookin hyvin vahvasti, että tärkeintä mitä pappi voi (sotilasympäristössä) tehdä, on olla siellä missä seurakunta eli sotilaat ovat ja tehdä itseään tutuksi heille. Silloin kriisin syntyessä pappi on jo ennestään tuttu, yhteys ja luottamus on löydetty ja pohja keskusteluille on hyvä. Tällainen yhteys syntyy yleensä normaalin, päivittäisen kanssakäymisen seurauksena ja on usein papilta tavoitteellista työtä.¹²⁴

---

¹¹⁹ Marja, 1; Minna, 2.

¹²⁰ Niina, 2.

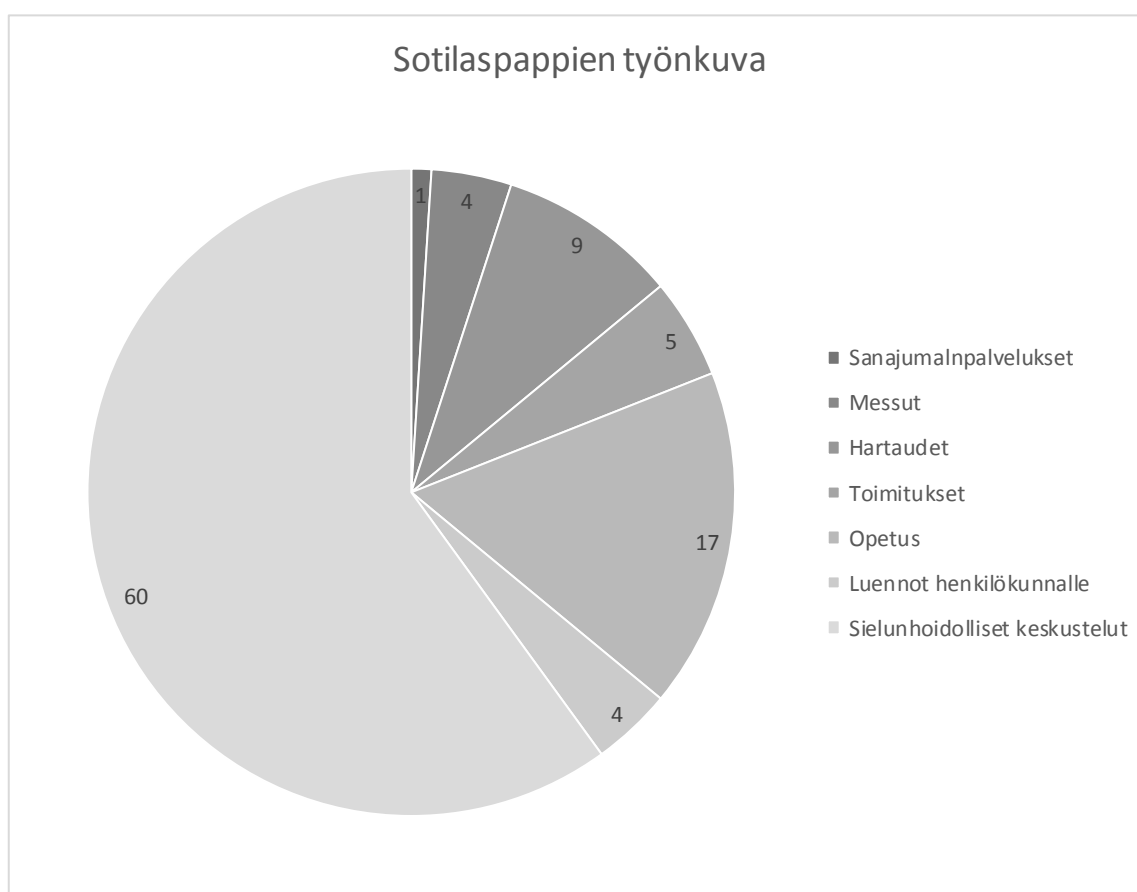
¹²¹ Puolustusvoimien kirkollisen työn vuosikertomus 2013, 3.

¹²² Leena, 2; Minna, 2.

¹²³ Leena, 2; Niina, 2; Minna, 2.

¹²⁴ Leena, 2.

Myös yleisemminkin sotilaspapin oman työn toimivuuden kannalta on erittäin tärkeää, että pappi tekee itseään tutuksi seurakunnalleen ja on mahdollisimman paljon sotilaiden ja varusmiesten kanssa. Tällöin käytännön asiat hoituvat helpommin ja myös keskustelua kaipaavien on helpompi lähestyä pappia kun tämä koetaan ”omaksi papiksi”.¹²⁵ Joidenkin kokemusten mukaan toiset varusmiehet ja sotilaat saattavat myös papin ollessa vielä uusi ja vieras hieman tunnustella tilannetta ja tehdä arviota, kun taas toiset tulevat nopeammin puhumaan henkilökohtaisiakin asioita.¹²⁶ Sielunhoitotyön painottuminen sotilaspastorin työssä voidaan nähdä naispapeille eduksi, koska aineiston perusteella koetaan, että naiset ovat lempeämpiä ja helpommin lähestyttäviä. Puolustusvoimien vuoden 2013 vuosikertomukseen perustuva kaavio sotilaspastorin työnkuvan jakautumisesta esittää konkreettisesti, miten suuressa osassa sielunhoitotyö on kattaessaan 60 % koko työstä.¹²⁷

¹²⁵ Leena, 2; Minna, 7.

¹²⁶ Niina, 3.

¹²⁷ Puolustusvoimien kirkollisen työn vuosikertomus 2013, 1.

Tutkimuksen tuli selvittää, mitä sellaista sotilasympäristö tarjoaa papille, mikä jää seurakuntatyössä puuttumaan tai selkeästi vähemmälle. Puolustusvoimien palveluksessa oleva pappi kohtaa valtavan määrän nuoria aikuisia, jotka usein seurakunnassa loistavat poissaolollaan. Joten jos pappi on kiinnostunut työstä nuorten aikuisten parissa, on sotilasympäristö loistava paikka päästä työskentelemään tämän ikäryhmän parissa, niin Suomessa kuin ulkomaillakin.¹²⁸

Sotilaspapin työssä korostuu yhteisö ja siinä yhteisössä eläminen, mikä mahdollistaa sen, että pystyy pappina huomattavasti paremmin ymmärtämään kontekstin ja tilanteen, jossa seurakunta elää. Jokaisella on tietysti myös oma henkilökohtainen elämäntilanteensa, mutta kaikki ovat ikään kuin samassa veneessä, oli se sitten varusmiespalveluksen suorittaminen tai rauhanturvaoperaatioon osallistuminen.¹²⁹ Yhteisöllisyydestä syntyy myös ajatus siitä, että sotilaspappi koetaan usein hyvin vahvasti ”meidän omaksi papiksi”, tilanne vastaa joiltain osin työpaikka- tai oppilaitospapin asemaa ja tilannetta. On hyödyllistä työn kannalta, että pappi tuntee seurakuntansa ja seurakunta tuntee pappinsa. Sotilasympäristö on myös koettu pappien kannalta turvatuksi työympäristöksi, koska sotilaat ovat hyväksyneet kirkollisen työn asiaan kuuluvaksi ja sotilaspapit saavat nauttia arvostusta, joka ei ehkä koko yhteiskunnan tasolla aina ole nähtävissä.¹³⁰ Myöskään siihen, miten hyvin pappi pääsee osaksi joukkoaan, ei aineiston mukaan ole sukupuolella merkitystä.

Tavallisessa siviiliseurakunnassa ikäjakama on hyvin erilainen kuin sotilasympäristössä ja esimerkiksi vanhukset ja diakonia-asiakkaat puuttuvat sotilasmaailmasta tyystin. Sotilaspastorin työn painopisteiden erilaisuus antaa papille sekä vastuuta että mahdollisuuksia kasvaa pappina hieman eri suuntaan kuin seurakuntatyössä.¹³¹ Sotilasseurakunnan monimuotoisuus ja se, etteivät seurakuntalaiset pääsääntöisesti ole kovinkaan aktiivisia uskonasioiden suhteen, koetaan hyvällä tavalla haastavaksi. Tämä mahdollistaa niin sanotun matalan kynnyksen toiminnan järjestämisen, jossa ajatuksena on palvella myös niitä, jotka eivät ole aktiivisesti tekemisissä kirkon kanssa. Näin kaikki saisivat hyvän kokemuksen omista lähtökohdistaan ja taustoistaan riippumatta.¹³² Myös työajat

---

¹²⁸ Leena, 3.

¹²⁹ Marja, 1.

¹³⁰ Minna, 2.

¹³¹ Leena, 3.

¹³² Marja, 1.

tulivat tässä kohtaa uudestaan esille, koetaan todella merkittäväksi, että työaika on rajattu ja sillä on suuri merkitys henkilökohtaisenkin elämän kannalta.¹³³

Luonnollisesti tässä kohtaa heräsi kiinnostus myös siihen, löytyykö seurakuntatyöstä jotain sellaista, mitä sotilasympäristö ei tarjoaisi. Aineistostani nousee esille palautteenantojärjestelmien erilaisuus. Puolustusvoimissa on omat palautteenantojärjestelmät, joita käytetään koulutuksissa, mutta papin työ ei mene suoraan näiden palautteenantojärjestelmien sisälle. Osa haastateltavistani koki, että seurakunnassa saa monesti enemmän palautetta omasta työstään.¹³⁴ Huomattavaa tässä kohtaa on myös jo aiemmin ilmi tullut huomio siitä, ettei sotilaspapin työympäristössä ole usein ketään, kenellä olisi varsinaisesti valmiuksia palautteen antoon kirkollisen työn suhteen. Papin työtä on kuitenkin sotilashenkilön vaikea arvioida.

Oman alan kollegojen puuttuminen nousikin tässä selkeästi esiin. Papin työ on siltä osin puolustusvoimissa yksinäistä. Kollegoja toki on sotilaissa suuri määrä, mutta kukaan toinen heistä ei ole pappi. Suomessa on harvinaista, että varuskunnassa olisi kaksi pappia ja tämä on edelleen vähenemässä. Myös kriisinhallinta- ja rauhanturvatehtävissä on useimmiten yhdessä operaatiossa yksi pappi, jonka lisäksi saattaa olla mukana sotilasdiakoni. Näissä tehtävissä lähin kollega on usein juuri sotilasdiakoni tai sotilaskuraattori, kumpikaan näistäkään ei kuitenkaan ole pappi. Kriisinhallinta- ja rauhanturvatehtävissä tapaa myös muiden maiden pappeja ja harjoitetaan maiden välistä yhteistyötä, mutta käytännöt ovat hyvin erilaiset ja lisäksi välissä on kieliongelmat. Siviiliseurakunnassa tehdään yhteistyötä muiden pappien ja nuorisotyöntekijöiden kanssa ja siellä on eri tavalla oman alan työyhteisö, joka papin kohdalla jää sotilasmaailmassa puuttumaan. Vertaistuen puute nähdään haasteena. Tiimin tuki ja asioiden jakaminen kollegoiden kanssa jää pääosin puuttumaan. Käytännössä seurakuntaan verrattuna sotilaspappi on ikään kuin oma kirkkoherransa, vaikkakaan ei virallisesti, mutta työ on todella itsenäistä. Toisaalta tämä avaa vapauksia painottaen työtä omien lahjakkuuksien, henkilökohtaisen kiinnostuksen ja kykyjen mukaan.¹³⁵ Sotilaspapin hyvin itsenäinen työ ei sovi kaikille, mutta sen sopivuus koettiin haastatteluissa persoonaan eikä sukupuoleen liittyväksi asiaksi.

Sotilaspapin työssä vähemmälle jäävät kirkolliset toimitukset, kuten kasteet, avioliittoon vihkimiset sekä hautaan siunaamiset. Toimituksia pidetään lähinnä

---

¹³³ Minna, 2.

¹³⁴ Niina, 2.

¹³⁵ Leena, 3; Marja, 1; Minna, 3.

oman työyhteisön jäsenille, sotilaspappi voi esimerkiksi vihkiä avioliittoon varuskunnan kantahenkilökuntaan kuuluvan upseerin. Kirkollisiin toimituksiin liittyvät juhlatilanteet jäävät siis vähemmälle ja se lukeutuu niihin harvoin asioihin, joita haastatteluiden mukaan sotilaspapin työssä kaipaa siviiliseurakunnasta. Kirkollisiin toimituksiin liittyvä ihmisten kohtaaminen jää vähemmälle, kun taas sielunhoidolliset tilanteet korostuvat. Sielunhoidollisia tilanteita tulee varusmiesten kautta huomattavasti enemmän, kuin mihin seurakuntapapin työssä on totuttu.¹³⁶

Säännöllinen kirkkovuoden eläminen puuttuu sotilaspapin arjesta. Seurakunnassa työskennellessä kirkkovuodessa elää jatkuvasti mukana erinäisiä tilaisuuksia ja jumalanpalveluksia valmistellessa ja toimittaessa, mutta sotilaspapin työstä tällainen puuttuu.¹³⁷ Sotilaspappi elää enemmänkin esimerkiksi varuskunnan vuosikalenterin mukaan, johon liittyvät alokaskirkot, valapäivät, eri koulutuksen vaiheeseen liittyvät oppitunnit ja niin edelleen. Myös oman hengellisen elämän vaaliminen ja siitä huolehtiminen vaatii sotilaspapilta enemmän aktiivisuutta kuin seurakuntapapilta, koska ei tule työhön liittyen niin paljon osallistuttua esimerkiksi jumalanpalveluksiin tai syvennyttyä Raamatun sanaan.¹³⁸

Sotilaspastorin työhön lähtiessä on hyvä olla riittävät tiedot käytännön sotilasmaailmasta, jotta tuntisi toimintakäytännöt sekä ihan konkreettisia asioita kuten varusteet ja muut, tämä korostuu etenkin kriisinhallinta- ja rauhanturvatehtävissä. On hyvä ymmärtää, miten erilaista sotilaspapin työ on verrattuna seurakuntatyöhön ja käyttää aikaa siihen, että pääsee todella sisälle sotilasmaailman ympyröihin.¹³⁹ Huomioitava on myös se, että sotilaspappi toimii sotilasvirassa, eikä työ ole siinä mielessä verrattavissa esimerkiksi sosiaalikirjaattorin työhön tai muihin siviilivirkoihin. Jotkut asiat ovat yhteisiä kaikille sotilaille ja sotilasviran haltijana nämä kuuluisivat olla myös papilla hallussa, mikä taas edellyttää asioihin perehtymistä.¹⁴⁰ Tässä näkyy jonkin verran se, että naisia ei aina mielletä niin sotilaallisiksi kuin miehet. Siten naiset saattavat joutua panostamaan enemmän sotilaallisten asioiden opetteluun ja sotilaalliseen käytökseen.

---

¹³⁶ Leena, 2; Niina, 2; Minna, 2.

¹³⁷ Minna, 2-3.

¹³⁸ Minna, 2-3.

¹³⁹ Leena, 3; Marja, 2; Minna, 3.

¹⁴⁰ Minna, 3.

Lähtökohtana sotilaspapin työssä ei ole tehdä työtä kirkon työnä puolustusvoimissa vaan lähteä liikkeelle siitä, mitä puolustusvoimat odottaa ja tarvitsee, ikään kuin käännettäisiin ajattelu päinvastoin.¹⁴¹ Lisäksi sotilaspapin tehtävään lähdetessä olisi hyvä olla vahva kirkollisen kentän tuntemus. Jos papilla ei ole riittävää kokemusta hengellisestä elämästä eikä ole oma ammatillinen identiteetti hallussa, on sotilaspastorin itsenäiseen rooliin sopeutuminen haastavaa. Työn itsenäisyydestä ja yksinäisyydestä löytyy myös uusi aspekti sen muodossa, että koska on ainoa alansa edustaja, joutuu aina toimimaan yksin ikään kuin apologeettana¹⁴² siellä ja puolustamaan omaa asiaansa.¹⁴³

Mitä monipuolisemmin kirkollista kenttää tuntee ja mitä erilaisemmissa ympäristöissä on työskennellyt, sitä valmiimpi on sotilaspastorin työhön. Sotilaspastorilla olisi hyvä olla jo aika valmis, itselle sopiva ja luonnollinen papin identiteetti. Tällöin ei tarvitsisi uudessa, omassa erityisessä työympäristössä enää ihmetellä, miten pappina toimia, koska on kuitenkin siinä organisaatiossa yksittäinen ja ainut oman alansa asiantuntija. Pappina kulkee niin sanotusti heikolla jällä, jos ei sotilaspapiksi ryhtyessä ole varmaa käsitystä siitä, miten itse ajattelee ja ellei ole oppinut tunnistamaan omia heikkouksiaan ja vahvuuksiaan. Pääsääntöisesti sotilaspastoriksi palkattavalta henkilöltä edellytetäänkin vähintään parin vuoden kokemusta seurakuntapapin työstä tai muusta papin työstä.¹⁴⁴

Seurakuntatyökokemus koetaan hyvänä edellytyksenä, koska siellä saa tiimin tuen ja pystyy turvallisessa ympäristössä oppimaan perusasiat pappeudesta.¹⁴⁵ Kuitenkin muutkin selektiivialat¹⁴⁶ yleensä edellyttävät papiltaan seurakuntatyössä hankittua pohjaa papin työhön, joten käytännössä puolustusvoimien edellyttämä parin vuoden työkokemus tulee seurakuntapapin työstä ja lisäksi mahdollisesta muusta työkokemuksesta.

Sotilaspappi-identiteetti saattaa poiketa suurestikin siitä, millaisen papin identiteetin on itselleen seurakuntatyössä luonut. Omien heikkouksien ja vahvuuksien tunnistaminen on tärkeää. Tässä on hyödyksi, että on työskennellyt

---

¹⁴¹ Marja, 2.

¹⁴² Apologeetta: opin, erityisesti kristinuskon puolustaja ja puolestapuhuja

¹⁴³ Leena, 3; Niina, 3, Marja, 2; Minna, 3.

¹⁴⁴ Leena, 3; Niina, 3.

¹⁴⁵ Marja, 2.

¹⁴⁶ Selektiivialoilla toimivia pappeja ovat esimerkiksi sairaalapapit, oppilaitospapit, työpaikkapapit sekä toistaiseksi Suomessa yksi poliisipappi.

jo useammassa työyhteisössä. Se auttaa tunnistamaan ja erottamaan asiat, jotka liittyvät yksittäiseen työpaikkaan (oli sitten kyse puolustusvoimista tai seurakuntatyöstä) ja mitkä ammattiin, eikä tarvitse pohtia, onko jossain tietyssä ongelmassa tai haasteessa kyse omasta ammattitaidosta vai yksittäisen työpaikan rakenteesta. Kriisinhallinta- ja rauhanturvatehtävissä on myös hyvä miettiä omaa jaksamistaan ja olla vaatimatta itseltään liikaa. Koska varsinaista työaikaa ei ole, ollaan koko ajan työpaikalla, mikä olisi hyvä osata ottaa huomioon ¹⁴⁷

Aiempaa työkokemusta ajatellen hyödyksi nähdään esimerkiksi kokemus nuorisotyöstä, koska varusmiehet, kuten myös rauhanturvaajat ovat usein nuoria tai nuoria aikuisia. Samoin selektiivialoilla toimiminen, kuten sairaalasielunhoitotyö tai oppilaitostyö ovat lähempänä puolustusvoimien mallia kuin seurakuntatyö. Myös sielunhoitokokemus ja kriisityökokemus ovat sotilaspastorin työssä hyödyksi. Lisäksi tietynlainen ”kova kuori” ja huumorintaju auttavat jaksamaan tehtävässä, missä keskustelun taso ja asiallisuus saattavat vaihdella suuresti, ”tosikot” eivät sovellu sotilaspastoriksi kovinkaan hyvin. Työssä tarvitaan kykyä ohittaa mahdolliset ilmailulliset puutteet ja nähdä niiden taakse havaitakseen mitä ihmisellä on oikeasti sydämellään. ¹⁴⁸ Varusmiesten tai rauhanturvaajien keskuudessa tällainen vitsin heitto liittyy sekä oman kokemuksen että haastatteluiden valossa hyvin usein naisiin. Pohdin tässä kohta, että onko naispuolisen työntekijän silloin haastavampaa olla mukana tilanteessa, jossa lasketaan leikkiä naisista tai mahdollisesti seksuaalisuuteen liittyvistä asioista. Miespappi ehkä tällaisessa tilanteessa enemmän hukkuu massaan miesjoukossa, kun taas naispuolinen työntekijä saattaa jopa nousta esiin mahdollisesti ainoana naisena porukassa ja kokea tilanteen kiusallisena. Siihen, miten tällaiset asiat kokee, vaikuttaa varmasti paljon omat henkilökohtaiset ominaisuudet ja aiemmin mainittu ”kova kuori”.

Vuorovaikutustaidot ovat sotilaspastorin työssä – kuten hyvin monessa muussakin työssä – ensisijaisen tärkeitä. Työtä tehdään niin vahvasti omalla persoonalla ja täytyy olla valmis kohtaamaan ja kuuntelemaan ihmisiä aidosti, sotilasympäristössä epäaitous aistitaan hyvin herkästi. Koetaan, että aitoudella pärjätään pitkälle ja lisäksi tulisi säilyttää tietynlainen nöyryys uran alusta loppuun saakka. Työ etenee aina ihmisten ehdoilla, joten pappi ei voi kuvitella

---

¹⁴⁷ Niina, 3; Leena, 3.

¹⁴⁸ Leena, 3-4; Minna, 3.

osaavansa ja tietävänsä kaikkea.¹⁴⁹ Sotilaspapilta vaaditaan paljon itsenäisyyttä ja oma-aloitteisuutta sekä kykyä ottaa asioista itse selvää, koska ei ole ketään, joka kädestä pitäen ohjaisi. Sotilaspapin täytyy kyetä luomaan uutta ja löytämään oma tapansa toimia varuskunnan käytäntöjen rajoissa.¹⁵⁰

Jos sotilaspastori ei persoonallaan saavuta seurakuntalaistensa luottamusta, ei hän pysty kokonaisvaltaisesti tekemään työtään. Työ on pääasiassa sieluhoitotyötä, joten jos luottamusta ei ole saavutettu, ei ole sielunhoitoasiakkaita. Eriksen ovat tilanteet, joissa on sattunut jotain vakavaa kuten esimerkiksi kuolemantapaus tai muu kriisi ja debriefing-koneisto¹⁵¹ lähtee käsketyksi pyörimään. Näissäkään tilanteissa ei kuitenkaan ole hyvä, jos varusmiehet tai sotilaat istuvat pakosta mukana. Persoonallisuutta pidetään tämän vuoksi hyvin tärkeänä.¹⁵²

Hyvä fyysinen kunto on ehdoton edellytys jo pelkästään papin työn imagon kannalta. Sotilaat ja varusmiehet eivät arvosta pappia, joka valittaa eikä pysy muiden perässä.¹⁵³ Tämä korostuneen enemmän kriisinhallinta- ja rauhanturvatehtävissä, mutta myös varuskunnissa monet papit osallistuvat esimerkiksi marsseille varusmiesten ja sotilaiden kanssa. Naiset nähdään usein fyysisesti heikompina, osittain jo pienemmän kokonsa vuoksi. Naisten täytyykin olla suhteessa paremmassa kunnossa kuin miesten, jotta pärjää hyväkuntoisten miesten tahdissa.

Varuskunnissa sotilaspapistolta vaaditaan samat vuosittaiset liikuntasuoritukset kun muultakin sotilashenkilöstöltä ja kriisinhallinta- ja rauhanturvatehtäviin lähtevät papit osallistuvat samaan rotaatiokoulutukseen eli perehdytykseen kun kaikki rauhanturvatehtäviin lähtevät sotilaat. Tämäkin koetaan sotilaspapin asemaan ja sotilaspappiin suhtautumiseen positiivisesti vaikuttavana tekijänä. Näin tiedetään että pappi on suorittanut saman alkukoulutuksen ja orientoitumisen kun kaikki muutkin. Jokainen sotilaspappi on joskus suorittanut varusmiespalveluksen ja tämä nähdään hyvänä vaatimuksena, sillä se rajaa jo jonkun verran työhön sopimattomia henkilöitä pois. Varusmiespalveluksen käymisen kautta pystyy ymmärtämään varusmiehiä paremmin sekä se myös rajaa kaikkein flegmaattisimpia ihmisiä ulkopuolelle.

---

¹⁴⁹ Marja, 2.

¹⁵⁰ Minna, 3.

¹⁵¹ Debriefing on kriisin tai traumaattisen tapahtuman jälkeen järjestettävä purkukeskustelu, jossa toimii aina vetäjänä siihen koulutuksen saanut henkilö.

¹⁵² Leena, 4.

¹⁵³ Leena, 4; Niina, 3.

Ajatuksena tässä on se, että jos ei olisi pärjännyt varusmiespalveluksessa, ei ole edellytyksiä myöskään sotilaspapiksi, sotilasvirkaan.¹⁵⁴

Sotilaspastorin täytyy pystyä kestämään aika paljon epävarmuutta, koska sotilasmaailmassa mikään ei ole koskaan varmaa ja tilanteet muuttuvat jatkuvasti. Myös sotilasmaailman byrokraattisuus, virkakoneisto ja komentoketju asettavat omanlaisiaan vaatimuksia ja edellytyksiä papille. Lisäksi sotilaspapilla, kuten muillakin sotilailla, on oltava hyvä paineensietokyky, jota tarvitaan rauhan aikanaikin esimerkiksi pitkien maastoharjoitusten yhteydessä. Vaikka sotilaspapin työssä toimii hyvin erilaisia persoonia, niin tärkeää kaikille on se, ettei ole ihan kiinni ja riippuvainen muista työntekijöistä ja tietynlainen stressinhallinta on omattava.¹⁵⁵ Liika herkkyys ei sovellu sotilaspastorille, sillä se tekee työn hyvin raskaaksi. Lisäksi sotilaspastorin ei ole hyvä olla teologisesti liian systemaattisesti tai eksegeettisesti orientoitunut, vaan on oltava hyvin läheisesti käytännössä kiinni.¹⁵⁶ Myöskään liika ehdottomuus ja mustavalkoisuus eivät ole hyviä ominaisuuksia sotilaspapille, jolle olisi tärkeää ymmärtää kirjavaa seurakuntaa ja eri uskontokuntien edustajia. Kovin kapeakatseinen olemus työntää ihmisiä jo itsessään pois ja toimii tällöin sotilaspastorin tehtävää vastaan, joten avarakatseisuutta tarvitaan.¹⁵⁷

4.2 Naispappi äiti/sisarhahmona

Vahvuudeksi naispuolisena sotilaspastorina nähdään se, että miehiä sotilasmaailmassa riittää ja jos varusmies tai sotilas haluaa purkaa mieltään miehelle, niin miehiä löytyy kyllä ympäriltä. Puolustusvoimien kirkollinen työ on ollut omalla tavallaan viimeisiä miehisyyden linnakkeita, kunnes ensimmäinen naispappi astui tehtävään vuonna 2007. Haastateltavani kokevat, että naisia saisi olla työssä enemmänkin.¹⁵⁸

---

¹⁵⁴ Minna, 3; Leena, 6.

¹⁵⁵ Leena, 4; Minna, 3.

¹⁵⁶ Leena, 4.

¹⁵⁷ Marja, 2.

¹⁵⁸ Marja, 2.

Kaikki sotilaspapin tehtävässä toimivat tai toimineet naiset ovat iältään nuoria, minkä katsotaan osaltaan vaikuttavan lähestyttävyyteen. Miespapit, etenkin iäkkäämmät, voidaan helposti kokea hyvin samanlaisina kuin esimerkiksi yksiköiden päälliköt ja muut sotilashenkilöt, kun taas nuori naispappi erottuu joukosta erilaisina. Varusmiehiltä on myös tullut suoraa palautetta, jonka mukaan on helpompi puhua naispapille, koska miespapit tuntuvat siinä ympäristössä etäisiltä ja erillään varusmiehen omasta maailmasta olevilta. Naispappi nähdään ikään kuin pehmeämpänä ja naispapin ote asioihin voidaan kokea äitimäisenä tai sisarmaisena miehisessä ympäristössä.¹⁵⁹ Nähdään hyödyllisenä, että ammattikunnassa on molempia sukupuolia, koska toisten on helpompi avautua naiselle ja toisten miehelle. Esimerkiksi parisuhteeseen liittyvistä asioista miehen on usein helpompi kertoa naiselle kuin toiselle miehelle.¹⁶⁰

Naissotilaspapeilla on myös miespappeja useimmin kokemusta siitä kotiin jäävän osapuolen asemasta, sekä varusmiespalvelukseen että kriisinhallinta- ja rauhanturvatehtäviin liittyen. Tällöin nainen voi eräällä tapaa helpommin asettua tilanteeseen ja tarjota erilaista ymmärrystä myös siltä kannalta, miten kotiin jäävä osapuoli voi palveluksen ja sen parisuhteelle aiheuttamat haasteet kokea. Eräs varusmies on myös sanoittanut asiaa kertomalla naispapille, kuinka tärkeää oli, että tämä osasi avata myös tyttöystävän näkökulmaa asiassa, kun varusmies ei ollut itse tullut ajatelleeksi asiaa siitä näkökulmasta. Varusmies jatkoi, ettei ollut tullut ajatelleeksi, että tyttöystävän ajatuksissa voisi liikkua sellaistaakin. Tällaisissa asioissa naispappi voi päästä lähemmäs nuoren miehen tai nuoren naisen elämää kuin miespappi.¹⁶¹ Haastatteluiden valossa on otettava esille myös naispuoliset varusmiehet, joille saattaa myös olla positiivisesti merkittävä asia, että pappina on nainen. Jo toiselle naiselle puhuminen siinä miesvaltaisessa maailmassa voi merkitä paljon.

Aineistosta ilmenee myös eräänlaiset sukupuolia koskevat stereotypiat ja niiden mukanaan tuoma hyöty. Yleisen stereotypian mukaan naisia pidetään usein empaattisempina ja helpommin lähestyttävinä kuin miehiä ja tässä tapauksessa tämä vallalla oleva stereotypia kääntyy naispappien eduksi. Helposti lähestyttävyys ja empatiakyky ovat myös suuresti henkilöön ja keskinäisiin henkilökemioihin sekä ikään liittyvä kysymys, mikä on otettava tässä huomioon.

---

¹⁵⁹ Marja, 2; Minna, 4.

¹⁶⁰ Leena, 4; Niina, 4.

¹⁶¹ Leena, 5; Minna, 4.

¹⁶² Samalla tavalla koetaan, että naista ei ehkä pidetä kilpailullisesti niin uhkana kuin miestä ja naista saattaa joissain tilanteissa olla siitä syystä helpompi lähestyä. Tämä on yksittäisiin huomioihin perustuva havainto, jonka halusin kuitenkin tuoda esille, koska se esitettiin siinä valossa huomioituna, että kyseessä on mahdollisesti aika radikaali yleistys. ¹⁶³

4.3 Sotilas, pappi ja nainen – ristiriita?

Haastattelemani naispappit eivät ole kokeneet erityisen suuria haasteita siinä, että sotilaspastorina toimii nimenomaan nainen, mutta tietyt jännitteet toistuvat haastatteluissa. Yleisesti negatiivista suhtautumista ei ole tullut kovinkaan paljoa työssä vastaan, vaikka tiedostetaan se, että puolustusvoimissa kuten muissakin työyhteisöissä on myös ihmisiä, jotka eivät suhtaudu myönteisesti naispappeuteen. Kuitenkin haastattelemieni naispappien kokemukset noudattavat samaa linjaa siinä, että mikäli tällaista suhtautumista puolustusvoimissa on, ne pidetään pääasiallisesti omana tietona ja työasiat hoidetaan asiallisesti. ¹⁶⁴

Haastatteluista ilmenee kuitenkin se, että naispappit joutuvat enemmän todistelemaan oman olemassaolonsa oikeutusta. Joidenkin ihmisten asenne nähdään negatiivisena sekä sen suhteen, että naisia on armeijassa että sen suhteen että naisia on pappeina. Naissotilaspapeissa yhdistyvät nämä molemmat tekijät, jotka jotkut ihmiset kokevat liian edistykselliseksi ja vääräksi ja se on heille ”liian kova pala”. Haastateltavani kuitenkin kokevat, ettei tämä ole heistä itsestään tai heidän sukupuolestaan kiinni, vaan asia on sen ihmisen ongelma, joka sen ongelmaksi kokee. ¹⁶⁵ Tämä moniulotteinen ristiriita kuitenkin erottuu ehkä kaikkein selkeimpänä haasteena naissotilaspastoreiden työssä. Suomalainen yhteiskunta on vasta muutaman kymmenen vuoden ajan totutellut naisiin pappeina ja vielä vähemmän aikaa naisiin sotilaina ja se näkyy tässä.

Osan haasteista koetaan liittyvän juuri siihen, että naisia ei ole ollut sotilainakaan vielä kovin pitkään. Tästä syystä naissotilashenkilö joutuu enemmän

---

¹⁶² Leena, 4-5; Niina, 4; Minna, 4.

¹⁶³ Niina, 4.

¹⁶⁴ Niina, 4.

¹⁶⁵ Marja, 2; Minna, 4.

todistelemaan olemassaoloaan muulle henkilökunnalle ja varusmiehille. Haastateltavat ovat törmänneet tilanteisiin, joissa oletetaan, että kun sotilas on nainen, on hän jotenkin heikompi tai huonompi tai ettei äänikään voi kuulua.¹⁶⁶ Naispappien nuorehko ikä tulee tässä esille myös mahdollisena haastetekijänä, koska myös nuori ikä voidaan kokea siten, että epäillään henkilön pätevyyttä ja kyvykkyyttä työhön.¹⁶⁷ Naisten tapa olla nähdään monesti lämpimämpänä ja ihmisläheisempänä, mikä auttaa varusmiehiä ja henkilökuntaa lähestymään pappia helpommin, mutta toisaalta tällainen tapa voidaan nähdä myös vähemmän sotilaallisena, mikä taas herättää näitä epäilyjä pätevyydestä sotilastyöhön.¹⁶⁸

Muuten haasteet liittyvät lähinnä käytännön asioihin. Pappi voi jäädä joistain tilanteista ja tilaisuuksista ulkopuoliseksi, jos ei sukupuolensa vuoksi voi osallistua kyseisiin aktiviteetteihin. Esimerkiksi saunominen on suomalaisilla hyvin otollinen tilaisuus keskustelulle ja tutustumiselle ja näistä tilanteista naispappi jää miesvaltaisessa ympäristössä ulkopuolelle. Etenkin kriisinhallinta- ja rauhanturvaympyröissä johtohenkilöitä ja erinäisiä arvovieraita kestittää saunassa ja siinä myös papin olisi tärkeää olla mukana, mutta etenkin sotilasmaailmassa naisten ja miesten yhdessä saunominen ei tule kysymykseen.

Rauhanturvatehtävissä saattaa ylimääräistä päänvaivaa aiheuttaa se, että miessotilaiden on kiellettyä tulla naisten majoitustiloihin, joten jos esimerkiksi yöllä tulee jokin ”hämminki” tai hätätilanne, voi pappia olla vaikeampi tavoittaa. Myös varusteisiin liittyvät asiat saattavat aiheuttaa hankaluuksia naispapille, joka yleensä on miespuolisia kollegoitaan pienikokoisempi. Mahdollisen pienemmän koon vuoksi naiselle myös erinäiset fyysiset suoritukset voivat aiheuttaa enemmän haastetta kuin miespuolisille papeille, mutta tämäkin nähdään enemmän yksittäisen henkilön fyysisiin ominaisuuksiin kuin sukupuoleen liittyvänä asiana.¹⁶⁹ Huomioitava on kuitenkin myös se, että mahdollisen pienemmän kokonsa ja heikomman rakenteensa vuoksi naisen on oltava suhteellisesti paremmassa kunnossa kuin miehen. Hyväkuntoinen nainen ei välttämättä ole hyväkuntoinen kovakuntoisiin miehiin verrattuna ja sotilaspapin täytyy pysyä sotilaiden perässä.¹⁷⁰

---

¹⁶⁶ Marja, 2; Minna, 4.

¹⁶⁷ Minna, 4.

¹⁶⁸ Marja, 2; Minna, 4.

¹⁶⁹ Leena, 4; Niina, 4.

¹⁷⁰ Leena, 4; Niina, 4.

4.4 Sukupolvien väliset erot suhtautumisessa – uusi suvaitsevaisuuden sukupolvi

Haastattelemanani naispappit ovat kohdanneet suurimmaksi osaksi positiivista suhtautumista työhönsä puolustusvoimien henkilökunnan suunnalta. Suurin osa suhtautumisesta on ollut jopa ilahtunutta, eikä negatiivisia kommentteja ole suuressa määrin kantautunut. Useimmiten jos joillain on ollut jotain ongelmia siinä, että pappi on paikalla, ei sen ole koettu johtuvan papin sukupuolesta. Eräs negatiiviseen suhtautumiseen viittaava tapahtuma tuli ilmi, mutta siihen liittyi muitakin seikkoja, kuten kateutta tietystä työtehtävästä, jotka saattoivat selittää käyttäytymisen. Lisäksi tarkemmin erittelemättömiä ikäviä kommentteja, jotka ovat olleet luonteeltaan seksistisiä tai alentuvia ilmeni vähäisessä määrin.¹⁷¹

Vaikka puolustusvoimien henkilökunnan suhtautuminen on ollut pääasiassa positiivista, on kuitenkin tullut vastaan myös viitteitä negatiivisemmasta suhtautumisesta. Tällainen suhtautuminen ei ole niinkään ilmennyt suorasti yksittäisissä kohtaamisissa, vaan on ollut ennemminkin epäsuoraa viestiä siitä, että joidenkin ihmisten kanssa ei voi toimia oikein, koska edustaa ”väärää” sukupuolta.¹⁷² Osassa tapauksia koettiin myös, että jotkut varmastikin osoittavat vain kiinnostustaan eivätkä varmankaan tarkoita pahaa, mutta saattavat tahtomattaan päästää ”sammakoita” suustaan. Haastateltavilleni itselleen naispappeus on kuitenkin niin henkilökohtainen asia ja koskettaa niin läheisesti omaa identiteettiä ja omaa olemusta, että sen arvostelun tai kyseenalaistamisen kohtaaminen loukkaa aina. Tällaiset tapaukset ovat kuitenkin puolustusvoimissa harvinaisia.¹⁷³

Tutkittaessa varusmiesten suhtautumista naissotilaspappeihin ja verrattaessa sitä henkilökunnan suhtautumiseen vastaukset olivat osittain ristiriitaisia. Osassa vastauksista varusmiesten suhtautumisessa ei ole juuri ilmennyt eroa henkilökuntaan, vaan suhtautuminen on ollut pääosin neutraalia papin sukupuoleen liittyen ja paikoin jopa ilahtunutta. Osassa tapauksista

---

¹⁷¹ Leena, 5; Niina, 4; Marja, 3; Minna, 5.

¹⁷² Marja, 3.

¹⁷³ Minna, 5.

korostetummin iloista ja positiivista suhtautumista on ilmennyt nimenomaan kantaupseeri ja kantahenkilökuntatasolla, mikä koetaan hyvin positiivisena asiana, kun taas toiset näkevät varusmiesten suhtautumisen enemmän positiivisena uteliaisuutena ja kiinnostuksena kuin täysin neutraalina. Varusmiesten tasolta löytyi yksi tapaus, jossa varusmies ei ole omaan uskonnolliseen vakaumukseensa perustuen halunnut osallistua iltahartauteen, jota on pitämässä naispuolinen kirkollisen työn tekijä. Lisäksi kirkollisen alan varusmiesten piirissä on muutaman kerran herännyt keskustelua naispappeudesta.¹⁷⁴ Naispappi myös herättää edelleen puolustusvoimissa kiinnostusta ja monet tulevat senkin vuoksi juttelemaan, mikä itsessään auttaa kontaktien syntymisessä.¹⁷⁵

Toisaalta taas katsottiin, että varusmiesten kanssa ei ole ollut mitään ongelmaa ja että varusmiessukupolvi on enemmän tottunut naispappeuteen ja siihen, että naisia on joka puolella ja he eivät ehkä pidä sitä minään kysymyksenä tai asiana, johon pitäisi suhtautua jollain tavalla. Varusmiesten kohdalla ei ole havaittu minkäänlaista kyseenalaistamista, edellä mainittuja yksittäisiä tapauksia lukuun ottamatta. Tässä yhteydessä on hyvä huomioda, että varusmiesten kanssa ei ole niin paljon henkilökohtaista kanssakäymistä kuin henkilökunnan kanssa.¹⁷⁶ Lisäksi armeijan hierarkia velvoittaa varusmiehiä käyttäytymään kunnioittavasti ylempää sotilashenkilöä kohtaan mahdollisista omista mielipiteistä huolimatta. Kokemusten perusteella kuitenkin vaikutti siltä, että hierarkian kunnioittaminen ja rangaistusten pelko eivät olleet merkittäviä tekijöitä varusmiesten osoittamassa kunnioituksessa ja positiivisessa suhtautumisessa.¹⁷⁷

Tässä kohtaa näyttää siltä, että kysymyksessä on osittain sukupolveen liittyvä asia. Negatiiviseen viittaava suhtautuminen on esiintynyt pääasiassa vanhemman sukupolven piirissä, kun taas nuoret varusmiehet eivät koe naispappeutta tai naissotilaana olemista välttämättä edes asiana, jota olisi syytä kyseenalaistaa. Haastateltavani kertovat, että jokainen saapumiserä tuntuu suhtautuvan entistä mutkattomammin ja luontevammin naissotilaspappiin. Mikäli varusmiehet jotain kyseenalaistavat papin kanssa keskusteltaessa, ihmettelevät he lähinnä miksi kyseinen pappi on päätenyt vapaaehtoisena varusmiespalvelukseen ja sitten vielä töihin varuskuntaan.¹⁷⁸ Oman kokemuksen mukaan miespuoliset varusmiehet ihmettelevät ja kyselevät tätä jokaisen naisvarusmiehen ja

---

¹⁷⁴ Leena, 5-6; Niina, 4; Minna, 5.

¹⁷⁵ Marja, 2.

¹⁷⁶ Marja, 3; Minna, 5.

¹⁷⁷ Marja, 3.

¹⁷⁸ Marja, 3; Minna, 5.

naissotilaan kohdalla, koska eivät pysty ymmärtämään, miksi joku haluaa vapaaehtoisesti suorittamaan varusmiespalvelusta.

Tällä hetkellä palveluksessa olevat varusmiehet ovat syntyneet kutakuinkin niinä vuosina kun ensimmäiset naiset ovat astuneet asepalvelukseen, ja myös naispappeja on ollut silloin jo lähes kymmenen vuotta. Siten heidän positiivista ja ennakkoluulotonta suhtautumistaan naissotilaspappeuteen edesauttaa mielestäni selkeästi se, että he eivät ole tunteneet maailmaa, jossa ei olisi naispappeja tai naissotilaita eivätkä osaa ihmetellä sitä, ellei heille taholla tai toisella muuta opeteta.

Yleisesti myös puolustusvoimien ulkopuolisten ihmisten suhtautuminen on ollut positiivista. Useimmiten naissotilaspapin työstä kuullessaan ihmiset ovat olleet hämmästeleviä ja ihailevia sen vuoksi, että nainen on lähtenyt uudenlaiseen ympäristöön tekemään papin työtä. Myös positiivinen uteliaisuus ja kunnioitus ovat sanoja, joilla haastateltavani kuvaavat ulkopuolisten ihmisten suhtautumista työhönsä. Reaktiot koetaan välillä myös niin voimakkaiksi, että aina omaa työtä ei kaikissa sosiaalisissa tilanteissa haluta korostaa, koska se vie paljon tilaa muulta keskustelulta ja asettuu helposti huomion keskipisteeksi. Haastateltavani kertovat, että vastatessaan kysymykseen työstään, keskustelu ei koskaan pääty siihen, vaan ihmiset ovat uskomattoman kiinnostuneita ja haluavat kysellä asiasta paljon. Ihmisten osoittama kiinnostus koetaan vahvasti myönteisenä.¹⁷⁹

Silloin kun on kyse tutuista tai puolitututuista ihmisistä, he yleensä myös tietävät, että kyseinen pappi on joskus suorittanut varusmiespalveluksen, ja pitävät sotilaspastorin työtä sen luonnollisena jatkumona. Tietysti haastattelemilla henkilöilläni voi olla sellaisia ominaisuuksia, jotka mielletään sopiviksi sotilasympäristöön, koska he ovat ylipäättään hakeutuneet kyseiseen työhön. Ulkopuolisilta henkilöiltä ei ole juuri esiintynyt sellaista viestiä tai kommentointia, että naispappi olisi väärässä paikassa työskennellessään puolustusvoimissa. Erilaisten sidosryhmien taholta (esimerkiksi veteraanijärjestö) on myös kuulunut kiinnostusta ja kiitosta siitä, että nykyään on myös naisia sotilaspapin tehtävässä. He eivät ole välttämättä olleet aiemmin tietoisia asiasta, mutta ovat pitäneet sitä hyvin positiivisena uutisena.¹⁸⁰

Tutkimuksessa selvisi yksi sosiaalisen median kautta uteliaisuutta herättänyt tapaus, jota ei kuitenkaan ollut kohdistettu kehenkään yksittäiseen pappiin

---

¹⁷⁹ Leena, 5; Marja, 3; Minna, 5.

¹⁸⁰ Niina, 5; Minna, 5.

ainakaan nimeltä mainiten. Kommentissaan kirjoittaja oli kertonut mielipiteensä siitä, että hänen mielestään naispappit ovat muuten ihan hyväksyttäviä, mutta armeijassa pappien pitäisi olla miehiä. Perusteluja tälle kommentille ei kuitenkaan ollut valitettavasti ilmaantunut. Joistain vastauksista tulee myös ilmi, että tiedostetaan sekä positiivisesti että negatiivisesti naispappin puolustusvoimissa oloon suhtautuvien henkilöiden olemassaolo, mutta valtaosa heistä hoitaa asiat asioina, eikä henkilökohtaisia mielipiteitä tuoda asioiden hoidossa esille.¹⁸¹

4.5 ”Onko naisiakin sotilaspappina?”

Etsin aineistostani vastausta myös siihen, näkyykö käytännön tasolla se, että naispappeus on edelleen puolustusvoimissa harvinaista verrattuna siviiliseurakuntaan. Aineistoni perusteella tämä ei suuresti puolustusvoimissa näy ja koetaan, että sen jälkeen kun ensimmäinen naispappi on vuonna 2007 lähtenyt puolustusvoimien palvelukseen, asiaa ei ole enää juurikaan kummasteltu.¹⁸² Silloin ensimmäisen naispappin siirtyminen puolustusvoimien palvelukseen herätti kyllä suurta kiinnostusta niin puolustusvoimissa, papistossa kuin mediassakin. Tämän jälkeen kuitenkin naispappiin sotilaiden joukossa on totuttu eikä sukupuolen koeta olevan puolustusvoimien kollegajoukossa oikeastaan edes mikään kysymys, vaan suhtautuminen sukupuoleen on pääsääntöisesti neutraalia.¹⁸³

Mielenkiintoista on, että naissotilaspappien olemassaolo ei silti ole kaikkien tiedossa. Naissotilaspappeja ei kummastella enää juurikaan, mutta sekä puolustusvoimien ulkopuolelta että puolustusvoimien henkilökunnastakin löytyy henkilöitä, jotka eivät ole tietoisia siitä, että puolustusvoimissa palvelee naispappeja. Lisäksi naispappien vähäinen määrä puolustusvoimissa hidastaa ympärillä olevien ihmisten tottumista, lähellekään kaikissa varuskunnissa ei ole ollut naispuolista pappia eikä siten kaikki henkilökuntaan kuuluvatkaan ole

---

¹⁸¹ Niina, 5.

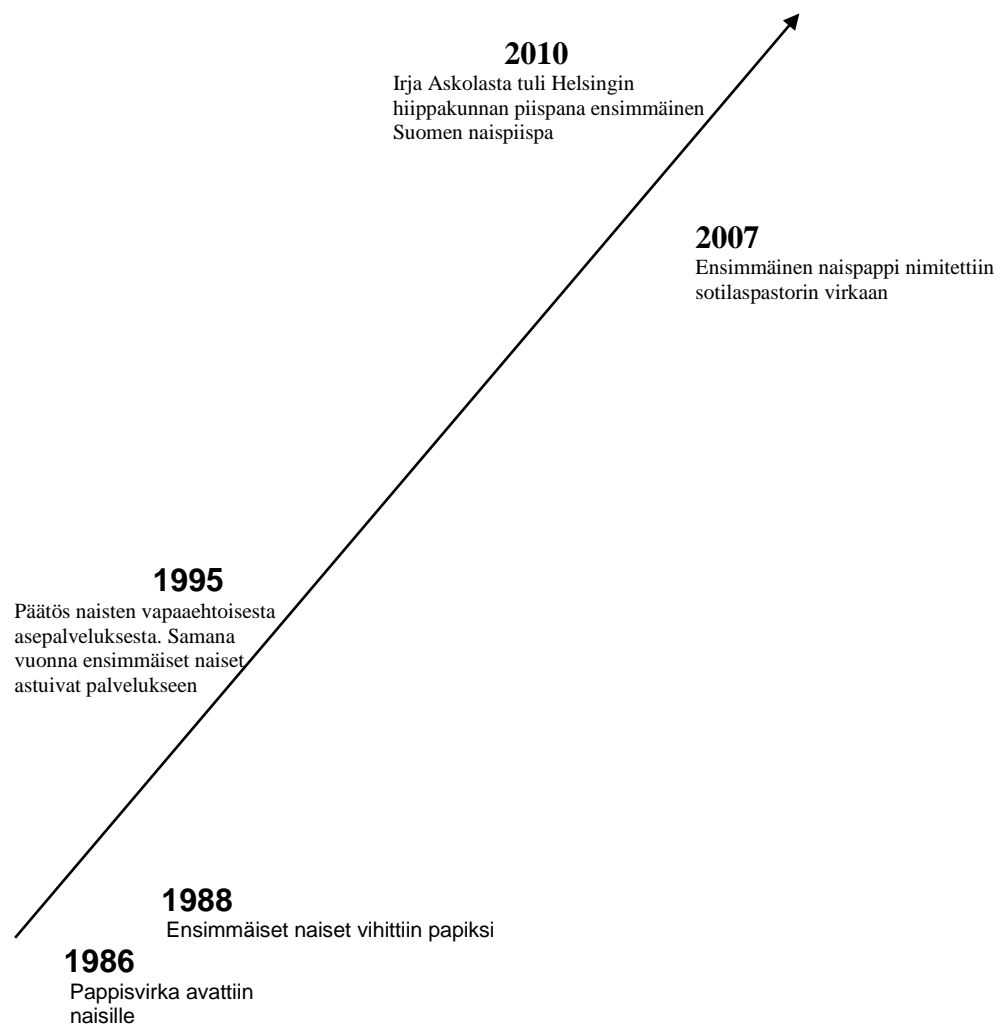
¹⁸² Leena, 5.

¹⁸³ Leena, 5.

koskaan kohdanneet puolustusvoimissa työskentelevää naispappia.¹⁸⁴ Mielestäni onkin mielenkiintoista, ettei välttämättä huomata edes ajatella naispuolisen papin mahdollisuutta vaikka naisia on toiminut papinvirassa jo vuodesta 1988.

Puolustusvoimissa työskentelevän muun naispuolisen henkilökunnan suurehkon määrän, etenkin siviilihenkilökunnan puolella, koetaan osaltaan vaikuttavan siihen, ettei naispapin läsnäoloa pidetä kummallisena. Koska naispuolista henkilökuntaa on ennestään puolustusvoimissa, on naisille (etenkin henkilökunnan tasolla) omat sosiaalityöt jo ennestään kunnossa, eikä niidenkään erillisen järjestämisen tarve tule ongelmana vastaan.¹⁸⁵ Myös naissotilaita on puolustusvoimissa koko ajan enenevässä määrin, ja lisäksi vapaaehtoiseen asepalvelukseen on hakenut viime vuosina ennätysmäärä naisia.

Alla oleva kaavio kuvaa naisten ajallista kulkua papintyöhön ja sotilasasemaan.

¹⁸⁴ Minna, 6; Marja, 4.

¹⁸⁵ Niina, 5.

5 YHTEENVETO JA REFLEKTOINTI

5.1 Yhteenveto

Aineiston analyysissä nousi useita pääkohtia esiin. Tutkimus pyrki selvittämään haastateltujen pappien käytännön työnkuvaa ja taustoja mahdollisimman tarkasti, jotta pystyttäisiin mahdollisimman hyvin ymmärtämään heidän vastauksiaan ja tulkitsemaan aineistoa. Sotilaspapin työssä ilmeni suuria eroja seurakuntapapin työhön, näistä tärkeimpinä nousi esiin seurakunnan rakenne, jossa nuoret aikuiset korostuvat. Seurakunnassa nuoret aikuiset ovat usein juuri se ryhmä, joka puuttuu seurakunnan arjesta. Työn painotus oli toinen suuri ero, puolustusvoimissa työskentelevän papin työ painottuu hyvin suuresti sielunhoitoon kun taas julistus on huomattavasti pienemmässä roolissa. Seurakunnassa työskennellessä tämä taas on lähes päinvastoin kun on viikoittaiset messut ja tapahtumat. Puolustusvoimissa viikoittaisista messuista nauttivat ainoastaan kriisinhallinta- ja rauhanturvaamistehtävissä toimivat sotilaat. Myös työaika koettiin merkittävänä muutoksena, seurakuntapastori siis työskentelee työaikalain ulkopuolella, samoin kuin rauhanturvatehtävissä toimiva sotilaspappi. Sen sijaan kotimaassa toimiva sotilaspappi toimii työaikalain piirissä ja määrätty työaika on koettu omaa jaksamista turvaavana tekijänä.

Eroista nousi selkeästi esille myös se, että puolustusvoimien kirkollisessa työssä jää varuskunnissa kirkkovuoden säännöllinen läpieläminen väliin. Kirkkovuoden sijaan edetään varuskunnan vuosikalenterin mukaan, esimerkiksi uusien alokkaiden saapuminen, puolustusvoimien hengelliset päivät, aliupseerikurssin päätöskirkko jaksottavat sotilaspapin työtä ympäri vuoden. Tämä aiheuttaa sen, että sotilaspappi joutuu enemmän huolehtimaan omasta hengellisyydestään ja sen vahvistamisesta, kun kirkkovuosi ei elä mukana joka sunnuntaisia jumalanpalveluksia valmistellessa.

Kollegoiden puute tuli esiin kaikissa haastatteluissa. Työn itsenäisyys nähtiin myös palkitsevana, mutta sen haastavuutta ei pystytäkään kieltämään. Tämä korostui etenkin uuteen työhön siirryttäessä, kun ei ole samalla tavalla

perehdyttäjää kuin useissa työpaikoissa. Varuskunnissa ei yleensä ole toista pappia, joka voisi opastaa talon tavoille, vaan uusi sotilaspappi on hyvin pitkälti yksin työnsä alussa. Varuskunnasta toki löytyy paljon sotilaita ja apua, mutta he eivät voi tietää papin työstä. Sotilaspappikollegoja taas löytyy muista varuskunnista, mutta he eivät tiedä juuri kyseisen varuskunnan käytäntöjä. Asiaan ei liene helppoa ratkaisua, mutta aineistosta heräsi kuitenkin kysymys voisiko uusien sotilaspappien työhön perehdyttämistä jollain tapaa vahvistaa. Työn itsenäisyydessä nähtiin kuitenkin myös hyviä puolia, se esimerkiksi antaa vapauden painottaa työtään omien vahvuuksien ja kiinnostusten mukaan. Sotilaspapin työssä on myös panostettava sotilaallisten asioiden tietämykseen ja tuntemukseen, koska sotilaspapin virka on nimensä mukaisesti sotilasvirka. Siitä syystä sotilaspapin asema ja edellytykset poikkeavat puolustusvoimien siviiliviroista kuten esimerkiksi sosiaalikirjuriin työstä.

Oman pappi-identiteetin riittävä tuntemus sekä papin työnkuvan vahva hallinta nousivat voimakkaasti esille. Tämä liittyy juuri kollegiaalisuuden puutteeseen. Koska vertaistukea ei ole lähettyvillä, on oltava varma siitä, mitä tekee, miten ja miksi. Lisäksi fyysinen kunto ja kestävyys täytyy olla kunnossa, pappi on paljon joukkojen mukana maastossa eikä voi olla se, jota joudutaan odottamaan tai auttamaan. Tämä linkittyy myös edellä mainittuihin sotilasviran edellytyksiin. Sotilaspapin tärkeimpinä tehtävinä korostui läsnäolon merkitys. Saavuttaakseen seurakuntansa luottamuksen ja arvostuksen on papin oltava mahdollisimman paljon siellä missä varusmiehet ja sotilaat ovat. Kun joukot tuntevat papin ja pitävät häntä omana pappinaan, saavutetaan hedelmälliset edellytykset sielunhoidollisille keskusteluille ja kynnys hakeutua niihin madaltuu.

Naispuolisten sotilaspappien vahvuuksiksi nousi naisten lempeämpi olemus, naisten vähyys puolustusvoimissa sekä naispuolisen työntekijän erilaiset kokemukset ja niiden tuoma etu miessotilaisiin verrattuna. Naispappi nähdään usein äiti- tai sisarhahmona, jonka vuoksi monen on helpompi lähestyä heitä sielunhoidollisissa asioissa. Miessotilaat, myös papit, voidaan kokea etäisinä ja pelottavina. Monen nuoren varusmiehen silmissä miessotilaspapit myös rinnastuvat liikaa muihin miessotilaisiin, kuten yksiköiden päällikköihin ja muihin upseereihin, ja he saattavat arastella siksi näiden lähestymistä. Naisia on myös puolustusvoimien palveluksessa huomattavasti miehiä vähemmän, joten he erottuvat joukosta ja herättävät kiinnostusta, mikä osaltaan auttaa kontaktien syntymistä. Stereotypiat, joiden mukaan naiset ovat lempeämpiä ja helposti

lähestyttäviä, kääntyvät tässä naispappien eduksi. Naispuolisilla työntekijöillä on myös miehiä useammin kokemusta varusmiespalveluksen tai rauhanturvatehtävän alkaessa kotiin jäävän osapuolen asemasta ja he osaavat tästä syystä tarjota parisuhdeasioiden kanssa kamppaileville sotilaille näkökulmaa myös kumppanin kannalta. Lisäksi koetaan todella tärkeäksi että puolustusvoimissa, kuten missä tahansa muussakin työyhteisössä, palvelee kaikissa tehtävissä sekä miehiä että naisia.

Haasteiden saralla ilmeni muun muassa se, että naisena omaa olemassaoloaan pappina ja sotilaana joutuu todistelemaan enemmän. Tähän vaikuttanee osaltaan se, että kaikki tehtävässä toimivat ja toimineet naiset ovat iältään suhteellisen nuoria. Suomessa naisia on pappina ollut vasta 26 vuotta ja sotilaina ainoastaan 19 vuotta. Ensimmäinen nainen aloitti sotilaspapin virassa vasta 7 vuotta sitten. Kuten muustakin yhteiskunnasta, myös puolustusvoimista löytyy ihmisiä, jotka kokevat nämä edistysaskeleet liian suuriksi eivätkä olisi valmiita niitä hyväksymään. Myös ajatus naisesta helposti lähestyttävämpänä ja lempeämpänä kääntyy toisaalta myös niin, että naista saatetaan pitää sotilaana jollain tapaa huonompana ja heikompana. Tämä on haaste, jonka kohtaa jokainen naissotilas tai – varusmies. Molemmista sukupuolista löytyy vahvempia ja heikompia yksilöitä, mutta naisten tarkkailu on puolustusvoimissa kriittisempää etenkin vertaisten taholta ja jo yksi nainen, joka ei pärjää oletetulla tavalla leimaa helposti kaikki naissotilaat. Myös varusteiden mahdollinen epäsopivuus mainittiin, naiset ovat usein pienikokoisempia kuin miehet, ja sopivia varusteita saattaa olla hankala löytää. Naissotilaspappien olemassaolon lyhyt historia vaikuttanee vielä tähän ja on oletettavaa, että ajan myötä ja naispappien määrän lisääntyessä puolustusvoimissa nämä haasteet vähenevät.

Puolustusvoimien henkilökunnan ja varusmiesten suhtautumisessa naispappiin tuli esiin muutamia yksittäisiä negatiivissävytteisiä tapauksia. Pääsääntöisesti suhtautuminen kuitenkin oli koettu positiivisena. Silloin kun jotain negatiivista suhtautumista oli havaittu, koettiin kuitenkin, että asioiden hoito onnistui niistä huolimatta. Naissotilaspappeja kohtaan varautuneet henkilöt osaavat pääsääntöisesti hoitaa työasiat mahdollisista henkilökohtaisista mielipiteistään huolimatta. Negatiiviset kokemukset olivat yleensä ilmenneet epäsuorasti ja osassa tapauksia koettiin, myös että kyse on enemmänkin kiinnostuksesta ja uteliaisuudesta, mitä ei aina ole osattu ilmaista oikein. Joitain negatiivisia seksistisiä tai alentuvia kommentteja on ilmennyt, mutta tämä ei ole

ilmiönä suuri vaan kyse on yksittäisistä tapauksista. Varusmiesten suhtautuminen on ollut muutamaa yksittäisten varusmiesten omaan vakaumukseen liittyvää tapausta lukuun ottamatta neutraalia tai positiivista. Varusmiehet ovat myös kiinnostuneita siitä, miksi nainen on halunnut lähteä nimenomaan sotilaspapiksi ja tämä herättää keskustelua positiivisessa mielessä. Aineiston valossa näyttäisi siltä, että seurakuntatyössä kohtaa enemmän ihmisiä, jotka eivät ole ilahtuneita naispappeudesta, kuin puolustusvoimien piirissä. Seurakuntatyössä vaikuttavat kuitenkin suuresti alueelliset erot, joten tämä on lähinnä yksittäinen huomio eikä asiaa ole tässä mahdollista enempää tutkia. Puolustusvoimien ulkopuolisten ihmisten suhtautuminen on ollut lähes poikkeuksetta positiivista. Kiinnostunut ihailu naispuolisen sotilaspapin työtä kohtaan koetaan välillä jopa niin suureksi, ettei asiaa välttämättä haluta mainita sen saadessa niin paljon huomiota vieden sitä pois muusta keskustelusta.

Naissotilaspappeuden harvinaisuus näkyy myös siinä, että niin koko yhteiskunnan tasolta kuin puolustusvoimien sisältäkin löytyy yhä ihmisiä, joille tulee yllätyksenä se, että naisia on sotilaspapin virassa. Naissotilaspappien vähyyden vuoksi Suomessa on paljon varuskuntia, joissa ei ole koskaan ollut naispuolista pappia. Tästä syystä ei henkilökunnassa eikä varusmiesten joukossa ole mitenkään poikkeuksellista, etteivät he ole välttämättä kuulleet naispuolisesta sotilaspapista. Pääsääntöisesti naissotilaspapin ihmettely on kuitenkin laantunut vuodesta 2007, jolloin ensimmäinen naispappi aloitti tehtävässä. Lisäksi puolustusvoimissa palvelevien naissotilaiden määrän kasvaessa jatkuvasti aletaan naissotilaisiin yleisesti olla koko ajan tottuneempia. Naispuolisia upseereita on jo lähes joka varuskunnassa ja naisia hakeutuu vapaaehtoiseen asepalvelukseen entistä enemmän. Tämä edesauttaa sitä, että naissotilaiden, myös pappien, ihmettely ja kyseenalaistaminen vähenevät jatkuvasti.

5.2 Reflektointi ja kysymykset jatkotutkimukselle

Aihe tarjoaa valtavasti mahdollisuuksia jatkokysymyksille juuri sen vuoksi, ettei aiheesta ole julkaistu vielä tutkimusta. Kenttä on ikään kuin avoin viedä tutkimusta mihin suuntaan tahansa. Tilanteen kehittämisessä on mielenkiintoista

seurattavaa, tuleeko naissotilaspappien määrä lisääntymään lähitulevaisuudessa ja miten tähän vaikuttaa puolustusvoimissa esiintyvät säästöt ja leikkaukset. Jos leikkaukset kohdistuvat myös sotilaspapistoon vaikuttaako tämä uusien sotilaspappien palkkaamisen vähentymiseen ja tuleeko kiertoa ainoastaan nykyisten virassa olevien sotilaspappien eläkkeelle siirtymisen seurauksena tai heidän siirtyessään siviiliseurakuntaan tai muuhun työhön. Kuitenkin naispappien määrä on lisääntynyt jatkuvasti, joten olisi luultavaa, että tämä näkyisi myös sotilaspapistossa. Jatkotutkimuksen osalta koen, että sen mielekkyys kasvaa, kun naispuolisten sotilaspappien määrä lisääntyy ja voidaan tehdä tutkimusta suuremmasta määrästä haastateltavia ja pidemmältä ajanjaksolta.

Jo tämän tutkimuksen tulokset kuitenkin antavat mielestäni monia mahdollisuuksia jatkotutkimuksen tekemiselle ja on monia vaihtoehtoja, mihin voisi tarttua. Oman näkemykseni mukaan kiinnostavimmat ajatukset heräävät juuri tilanteen kehittymiseen liittyen. Olisi kiinnostavaa nähdä, millainen on naissotilaspappien määrä, tilanne ja asema esimerkiksi viiden tai kymmenen vuoden kuluttua. Yksi erityisen kiinnostava mahdollisuus olisi vertailla naispappien kokemuksia muilta selektiivialoilta kuten oppilaitoksista, työpaikoilta tai sairaaloista naissotilaspappien kokemuksiin. Seurakunnissa työskentelevien naispappien kokemuksiin vertailu on haastavaa, koska seurakunnissa alueelliset erot tulevat niin vahvasti esille. Puolustusvoimissa työskentelee alueellisesti niin vähän (nais)pappeja, että koen tällaiseen vertailuun perustuvan tutkimuksen vaikeana. Oleelliset jatkotutkimusaiheet löytyvät siten joko puolustusvoimien sisältä tai mahdollisesti muihin selektiivialoihin vertailusta.

6 Vertailu muihin tutkimuksiin ja niiden tuloksiin

Tutkimuksesta saatuja tuloksia verrattiin ensin kahteen naispappeutta koskevaan pro gradu -tutkielmaan. Tutkielmat ovat valmistuneet vuosina 1999 ja 2000, jolloin naisia on ollut papin virassa vähän yli 10 vuotta. Koska ensimmäisen naissotilaspapin virkaanastumisesta on 7 vuotta, sopivat nämä tutkimukset myös ajallisesti vertailukohteiksi. Kati Korhonen tutkii Nainen papin työssä -

tutkimuksessaan työn merkitystä naisseurakuntapapille. Hän nostaa kokemuksista voimakkaasti esille työssä väsymisen. Oman ajan vähyys, 12 tuntiset työpäivät ja liiallinen kiire ovat uuvuttaneet monta tutkimukseen osallistunutta pappia loppuun.¹⁸⁶ Tämä on mielenkiintoinen yhtäläisyys verrattuna tähän tutkielmaan, jossa naispapit tuovat korostetusti ilmi sotilaspapin työaikasidonnaisuuden suojaavana tekijänä, joka auttaa jaksamaan työssä ja rajoittamaan omaa ajankäyttöä.

Merja Elon vuonna 1999 valmistunut tutkielma Pappina ihmisten kesellä kuvaa naisten myönteisiä ja kielteisiä kokemuksia papinvirassa sekä miten naiset ovat kokeneet tulleen vastaanotetuksi pappeina. Tutkimustulosten mukaan siihen osallistuneet naiset olivat saaneet seurakuntalaisilta myönteistä palautetta siitä, ettei pappia tarvitse enää pelätä. Kirkosta vieraantuneet seurakuntalaiset olivat kokeneet naispapille puhumisen helpommaksi kuin miespapille ja myös naispapit itse kokivat olevansa lähempänä tavallisia ihmisiä kuin miespuoliset papit.¹⁸⁷ Tässä tutkimuksessa haastateltavat korostivat naispappia kokemustensa perusteella sotilasmaailmassa helpommin lähestyttävänä, ilmeisesti sama pätee myös seurakuntatyössä.

Elon tutkimuksen 91 naispapista 82 oli maininnut kokeneensa syrjintää tai torjuntaa virassaan. Näiden asenteiden oli kuitenkin koettu muuttuvan, kun naispappeja alettiin enemmän nähdä työssä. Syyksi tähän naispapit kokivat hyvin ja lämmöllä tehdyn työn.¹⁸⁸ Näissä tuloksissa on selvää vastaavuutta tämän tutkimuksen tulosten kanssa. Myös naissotilaspapit kokivat, että suhtautuminen heihin on käynyt luontevammaksi ajan kuluessa.

Korhosen tutkielma osoittaa, että myös seurakuntapappina työskentelevät naiset ajattelivat samalla tavoin kuin naissotilaspapit, että pappina täytyy toimia niin naisia kuin miehiäkin, koska ihmiset omista lähtökohdistaan riippuen voivat kokea sielunhoidollisissa tilanteissa naisen ja miehen eri tavalla.¹⁸⁹ Se vahvistaa tämän tutkielman tuloksia siitä, että kaikissa työyhteisöissä tulisi olla niin mies- kuin naispappejakin. Korhosen tutkielma tarjoaa kuitenkin valitettavan vähän vertailukohtaa, koska ei nimestään huolimatta juurikaan käsittele naiseutta suhteessa pappeuteen ja sen merkitykseen. Myös Elon tutkielmasta käy ilmi

---

¹⁸⁶ Korhonen 2000, 79–80.

¹⁸⁷ Elo 1999, 74.

¹⁸⁸ Elo 1999, 74–75.

¹⁸⁹ Korhonen 2000, 84.

tämän tutkimuksen tuloksia vastaavasti, että nainen koetaan lämpimäksi ja turvalliseksi sielunhoitajaksi, jota on helpompi lähestyä.¹⁹⁰

Elo kirjoittaa tutkielmassaan myös, miten naispapat ovat joutuneet väistymään työssään naispappeutta vastustavan henkilön edessä.¹⁹¹ Tästä tutkimuksesta ei löydy vastaavuutta tällaisiin tuloksiin, mikä johtuneee siitä, että naissotilaspappien virkaanastumista on helpottanut kovimman kohun laantuminen naispappeuden ympäriltä. Sen sijaan Elon tutkimuksessa mainittua naisten kyseenalaistamista esiintyy myös puolustusvoimissa.¹⁹² Seurakunnassa tämä liittyy puhtaasti naispappeuteen, puolustusvoimissa taas on vaikeampi eritellä onko kyse enemmänkin naispappeuden vai naissotiluuden kyseenalaistamisesta. Joka tapauksessa se vaikuttaa naispappien työhön samalla tavalla, ja he kokevat, että joutuvat todistelemaan omaa osaamistaan enemmän kuin miehet.

Tutkielmassa on oleellista vertailla tuloksia paitsi naispappeuden saralle tehtyihin tutkimuksiin, myös naisten sotilasorganisaatioon sopeutumista koskevaan tutkimukseen. Maanpuolustuskorkeakoulun julkaisemassa tutkimuksessa Naisten sopeutuminen sotilasorganisaatioon kirjoittaja Tiina Laisi kuvaa naisten kokemuksia varusmiespalveluksesta. Tutkimuksen haastattelut on tehty vuonna 1996 kun ensimmäiset naiset olivat vasta vuotta aiemmin astuneet palvelukseen. Tutkimusta ei voida pitää aivan tuoreena, mutta koska naissotilaspappeja on ollut virassa vasta 7 vuotta, tilanteista löytyy vertailukohtaa.

Naisten fyysistä sopeutumista tutkittaessa Laisi kirjoittaa, että suurin osa naisista koki fyysisen suoriutumisensa keskinkertaiseksi miehiin nähden. Naiset olivat odottaneet ennen palvelukseen astumista pärjäävänsä paremmin fyysisissä suorituksissa. Vaikka naiset olivat olleet siviilissä aktiivisia liikunnan harrastajia, tämä ei vielä tarkoittanut, että olisi sotilasmaailmassa hyväkuntoinen. Raskas kantamus selässä juokseminen aiheutti eniten huonommuudentunnetta verrattuna miehiin.¹⁹³ Tässä tutkielmassa kävi myös haastatteluista ilmi naisten haasteet raskaiden varusteiden kanssa sekä se, että naisen on oltava suhteessa paremmassa kunnossa kuin miesten. Ei riitä, että on naisten keskuudessa hyväkuntoinen, vaan on pärjättävä hyväkuntoisten miesten vauhdissa. Lisäksi myös Laisin tutkimus osoittaa, että yleisellä tasolla naisiin armeijassa positiivisestikin suhtautuvat

---

¹⁹⁰ Elo 1999, 75.

¹⁹¹ Elo 1999, 75.

¹⁹² Elo 1999, 77.

¹⁹³ Laisi 1996, 92–93.

miehet seuraavat kuitenkin naisten fyysistä pärjäämistä kriittisesti.¹⁹⁴ Tämä liittyy kiinteästi siihen, että naista pidetään usein vähemmän sotilaallisena ja mahdollisesti pienemmän kokonsa ja hennomman rakenteensa vuoksi fyysisesti heikompana.

Laisin tutkimuksessa psyykkisen sopeutumisen suhteen ei tullut ilmi suuria eroja naisten ja miesten välillä. Sekä naiset että miehet kokivat naisilta löytyvän yhtäläillä ominaisuuksia, jotka auttoivat pärjäämään armeijassa. Tällaisiksi ominaisuuksiksi luettiin muun muassa sitkeys, huumorintaju, paineensietokyky, vahva itsetunto, kärsivällisyys sekä se, ettei ota asioita liian vakavasti.¹⁹⁵ Myöskään tässä naissotilaspastoreita koskevassa tutkimuksessa naispapit eivät kokeneet sukupuolten välillä eroa sotilaspapin työn psyykkisten vaatimusten, kuten paineensietokyvyn, huumorintajun, omatoimisuuden tai kärsivällisyyden suhteen.

7 Tutkimuksen rajoitukset

Tämä tutkimus on siinä mielessä harvinainen, että se tutkii työtä, jossa on toiminut vain viisi ihmistä. Suomalaisia sotilaspappeja on ja on ollut toki lukuisia kautta historian, mutta tämä tutkimus keskittyy suomalaisiin naispuolisiin sotilaspastoreihin, ja heitä on ollut toimessa tutkimuksen tekoaikaan eli vuoteen 2014 mennessä vain viisi. Se, että tutkimusalueeseen kuuluu vain viisi henkilöä, voitaisiin kokea rajoituksena tutkimuksen kattavuuden ja tarkoituksenmukaisuuden kannalta. Tutkimuksessa päästiin kuitenkin haastattelemaan yhtä lukuun ottamatta kaikkia suomalaisia naispappeja, jotka ovat toimineet sotilaspastorin tehtävässä ja siten tutkimusaineisto kattaa lähes kaiken, mitä tähän mennessä ja tällä määrällä kohdehenkilöitä on mahdollista tutkia näiden tutkimuskysymysten valossa.

Haastateltavia on verrattain vähän, joten tutkimuksessa ei voida eritellä alueita ja siten paikalliset erot saattavat jossain määrin vaikuttaa yksittäisiin vastauksiin. Se ei kuitenkaan ole tässä tutkimuksessa erityisen oleellista, koska

---

¹⁹⁴ Laisi 1996, 96–98.

¹⁹⁵ Laisi 1996, 104–105.

puolustusvoimat on työympäristönä paikka, jossa työskentelee ihmisiä eri puolilta Suomea ja palveluspaikat vaihtuvat usein tiheästi. Tutkimuksen tarkoitus ei edellytä alueellista vertailua vaan tarkoitus on tutkia Suomessa vielä harvinaista naissotilaspappeutta koko maan tasolla ja tuoda esiin siinä työssä ilmenneitä kokemuksia.

8 Tutkimuksen tarjoama hyöty

Tutkimuksella on mahdollisuuksia palvella niin sotilaspastorin virkaa harkitsevia naisia tiedon lisäämisen muodossa kuin puolustusvoimiakin monipuolisen sotilaspapiston hyödyn ymmärtämisen kannalta. Mielestäni puolustusvoimissa tämä hyöty onkin ymmärretty ja naispuolisten sotilaspappien vähyys johtunee lähinnä siitä, että toistaiseksi on verrattain vähän asepalveluksen suorittaneita naispappeja. Tutkimuksella on mahdollisuuksia avata ajatuksia uudentalaiselle ja kohdennetummalle informoinnille siitä, mitä sotilaspastorin työ pitää sisällään. ja mahdollisesti näiden ajatusten huomioonille rekrytoinnissa. Tutkimus tuo selkeästi esiin sen, miten tärkeää on, että papistossa on yhtä lailla puolustusvoimissa kuin muissakin työympäristöissä edustettuina molempia sukupuoliä, ja siksi olisi tärkeää saada suurempi määrä myös naispappeja puolustusvoimien palvelukseen. Lisäksi tutkimus avaa sotilaspapiston monipuolista työnkuvaa nykypäivänä ja muuttuvassa yhteiskunnassa. Tutkielma osoittaa ja kertoo että suomi on valmis paitsi naispappeuteen ja naisiin sotilasurilla niin myös naissotilaspappeuteen.

.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Lähteet

Leena
14.3.2014 Haastattelija Mira Paunikallio, haastattelu litteroitu. Litteroituja sivuja 7.

Niina
21.3.2014 Haastattelija Mira Paunikallio, haastattelu litteroitu. Litteroituja sivuja 6.

Marja
29.4.2014 Haastattelija Mira Paunikallio, haastattelu litteroitu. Litteroituja sivuja 4.

Minna
23.5.2014 Haastattelija Mira Paunikallio, haastattelu litteroitu. Litteroituja sivuja 7.

Asevelvollisuuslaki
2007 Asevelvollisuuslaki 1438/2007. Valtion säädöstietopankki.
www.finlex.fi (katsottu 4.6.2014)

Augsburgin tunnus
1980 Suomalaisen teologisen kirjallisuusseuran julkaisuja 118.

Kirkollisen työn opas I
1991 Kirkollisen työn opas. Rauhan ajan kirkollinen työ. Pääesikunnan koulutusosasto. Lappeenranta: Etelä-Saimaan Kustannus Oy.

Kirkollisen työn opas II
2000 Kirkollisen työn opas. Poikkeusolojen kirkollinen työ. Pääesikunnan kirkollinen osasto. Nurmijärvi: Kirjakas KY.

Kirkollisen työn ohjesääntö
2003 Kirkollisen työn ohjesääntö. Helsinki: Pääesikunnan kirkollinen osasto. Helsinki: Edita Prima Oy.

Komiteanmietintö 1993:9

1993 Naisten vapaaehtoinen asepalvelus. Naiset ja sotilaallinen maanpuolustus- toimikunnan mietintö. Helsinki: Hakapaino oy.

Laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta

1995 Laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta 194/1995. Valtion säädöstietopankki. www.finlex.fi (11.12.2014).

Puolustusvoimien kirkollisen työn vuosikertomus

2013 Puolustusvoimien kirkollinen työ vuonna 2013

Siviilipalveluslaki

2007 Siviilipalveluslaki 1446/2007. Valtion säädöstietopankki. www.finlex.fi (katsottu 4.6.2014).

www.evl.fi

Kirjallisuus

Aurén, Vesa

2011 *Kuullos pyhä vala, kallis Suomenmaa. – Sotilaan pyhät hetket.* (Toim. Jukka Seppänen ja Vesa Auren) Lappeenranta: Puolustusvoimat/Maasotakoulu/Kirkollinen työ. 120–127.

Elo, Merja

1999 *Pappina ihmisten keskellä. Tutkimus naisten myönteisistä ja kielteisistä kokemuksista papinvirassa.* Helsingin yliopiston pro gradu – tutkielma.

Helander, Eila

2002 *Naiset lähetystyössä. Eevan tie alttarille.* Toim. Minna Ahola, Marjo-Riitta Antikainen ja Päivi Salmesvuori. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Kansanaho, Erkki

1991 *Papit sodassa.* Porvoo: WSOY

Kaskeala, Juhani

- 2008 *Maanpuolustuksen henkiset ja hengelliset voimavarat. – Rauhan asialla. Puolustusvoimien kirkollinen työ 90 vuotta.* (Toim. Hannu Niskanen ja Valde Palola) Helsinki/Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy. 11–24.

Kilpeläinen, Irja

- 1969 *Osaammeko kuunnella ja auttaa. Lähimmäiskeskeisen sielunhoitomenetelmän opas.* Porvoo: Werner Söderström osakeyhtiö.

Kivimäki, Ville

- 2013 *Murtuneet mielet. Taistelu suomalaissotilaiden hermoista 1939–1945.* Helsinki: WSOY

Korhonen, Kati

- 2000 *Nainen papin työssä. Haastattelututkimus työn merkityksestä naisseurakuntapapille.* Helsingin yliopiston pro gradu – tutkielma.

Laisi, Tiina

- 1998 *Naisten sopeutuminen sotilasorganisaatioon. Naisten kokemuksia varusmiespalveluksesta.* Maanpuolustuskorkeakoulun julkaisuja. Helsinki: Hakapaino.

Lehtiö, Pirkko

- 2002 *Naisten pitkä tie kirkon virkoihin. Eevan tie alttarille.* Toim. Minna Ahola, Marjo-Riitta Antikainen ja Päivi Salmesvuori. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Lehtiö, Pirkko

- 2004 *Nainen ja kutsumus. Naisteologiien tie kirkon virkaan 1800-luvun lopulta vuoteen 1963.* Helsinki: Kirjapaja Oy.

Niskanen, Ahonen ja Eronen

- 2004 *Puolustusvoimien kirkollinen työ eilen, tänään ja tulevaisuudessa. – Ihmisestä on kysymys. Arvot väkivallan maailmassa.* (Toim. Hannu Niskanen ja Seppo Ahonen) Julkaisija Pääesikunnan kirkollinen osasto. Helsinki: Kirjapaja Oy. 184–192.

Ojanen, Eeva

- 2003 *Tiellä naispappeuteen. Naispappi.* Toim. Leena Salmensaari. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Palva, Lauri

- 1997 *Sankarivainajien tie kotiin.* Riihimäki: Lauri Palva.

Palola Valde

- 2008 *Kirkollisen työn johtaminen ja organisoituminen. – Rauhan asialla. Puolustusvoimien kirkollinen työ 90 vuotta.* (Toim. Hannu Niskanen ja Valde Palola) Helsinki/Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy. 151–162.

Puhakka, Sirpa

- 1992 *No SaInt. Nainen ja asepalvelus.* Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Ruusuvuori & Tiittula

- 2005 *Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. -- Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus.* Tampere: Vastapaino. 22–56.

Ruusuvuori, Nikander ja Hyvärinen

- 2010 *Haastattelun analyysin vaiheet. – Haastattelun analyysi.* Tampere: Vastapaino. 9-36.

Ruusuvuori

- 2010 *Litteroijan muistilista. – Haastattelun analyysi.* Tampere: Vastapaino. 424–431.

Tilander, Heikki

- 2004 *Puolustusvoimien arvopohja. – Ihmisestä on kysymys. Arvot väkivallan maailmassa.* (Toim. Hannu Niskanen ja Seppo Ahonen) Julkaisija Pääesikunnan kirkollinen osasto. Helsinki: Kirjapaja Oy. 124–139.

Tilli, Jouni

- 2014 *Suomen pyhä sota. Papit jatkosodan julistajina.* Jyväskylä: Atena Kustannut Oy.

Tuominen, E.-L.

- 1998 *Naisten militarisointi 1918–1945. Nainen ja sotalaitos.* Toim. Isaksson E. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.